

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. **1**

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου **2**

πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. **3**

Φωνὴ βοᾶντος² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³

ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, **4**

καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶ εἰς ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Καὶ **5**

ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα,⁸ καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται,⁹

καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ¹⁰ ποταμῷ¹¹ ὑπ' αὐτοῦ,

ἐξομολογούμενοι¹² τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος **6**

τρίχας¹⁴ καμήλου,¹⁵ καὶ ζώνην¹⁶ δερματίνην¹⁷ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ,

καὶ ἐσθίων ἀκρίδας¹⁹ καὶ μέλι²⁰ ἄγριον.²¹ Καὶ ἐκήρυσεν, λέγων, **7**

Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός²² μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύψας²³

λῦσαι τὸν ἱμάντα²⁴ τῶν ὑποδημάτων²⁵ αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς **8**

ἐν ὕδατι: αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ἡ, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ¹⁰ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹¹ ποταμός, οὔ, ὁ, river, stream. ¹² ἐξομολογέω, confess, profess. ¹³ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὅς, ἡ, waist, hip. ¹⁹ ἀκρίς, ἰδος, ἡ, locust. ²⁰ μέλι, ιτος, τό, honey. ²¹ ἄγριος, wild, savage. ²² ἰσχυρός, strong, mighty. ²³ κύπτω, bow down, stoop. ²⁴ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ²⁵ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ¹ τῆς 9

Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.² Καὶ εὐθέως 10

ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους³ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ

πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν⁴ καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν: καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ 11

τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.⁵

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτόν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ 12

ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁶ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν

μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 14

κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων ὅτι 15

Πεπλήρωται ὁ καιρὸς, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ: μετανοεῖτε,

καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ 16

Ἀνδρέαν⁷ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας ἀμφίβληστρον⁸

ἐν τῇ θαλάσσῃ: ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.⁹ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε¹⁰ 17

ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἀλιεῖς⁹ ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως 18

ἀφέντες τὰ δίκτυα¹¹ αὐτῶν, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς¹² ἐκεῖθεν¹³ 19

¹Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ²Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ³σχιζω, split, separate. ⁴περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁵εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁶τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁷Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁸ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ⁹ἀλιεύς, ὁ, fisherman. ¹⁰δεῦτε, come!. ¹¹δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹²προβαίνω, go forward, advance. ¹³ἐκεῖθεν, from there, from that place.

ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,¹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας² τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως 20
 ἐκάλεσεν αὐτούς: καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον¹ ἐν τῷ
 πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν⁴ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.
 Καὶ εἰσπορεύονται⁵ εἰς Καπερναοῦμ:⁶ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν 21
 εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁷ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ: 22
 ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. 23
 Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ
 ἀνέκραξεν,⁸ λέγων, Ὑἱά,⁹ τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹⁰ Ὑλθες 24
 ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ 25
 ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹¹ καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹² 26
 αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ
 αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹³ πάντες, ὥστε συζητεῖν¹⁴ πρὸς ἑαυτούς, 27
 λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν
 καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹⁵ καὶ ὑπακούουσιν¹⁶
 αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοή¹⁷ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον¹⁸ τῆς 28
 Γαλιλαίας.

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ Καπερναοῦμ, ἦ, Capernaum. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁹ Ὑἱά, ah! ha! ¹⁰ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹¹ φιμώω, muzzle, silence. ¹² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹³ θαμβέω, amaze. ¹⁴ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ὑπακούω, obey, listen. ¹⁷ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ¹⁸ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος 29
καὶ Ἀνδρέου,¹ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερὰ² Σίμωνος 30
κατέκειτο³ πυρέσσουσα,⁴ καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς· καὶ 31
προσελθὼν ἤγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν
αὐτὴν ὁ πυρετὸς⁵ εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς.

Ὁψίας⁶ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ⁷ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς 32
κακῶς⁸ ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους·⁹ καὶ ἡ πόλις ὅλη 33
ἐπισυνηγμένη¹⁰ ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς⁸ 34
ἔχοντας ποικίλαις¹¹ νόσοις,¹² καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ
ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

Καὶ πρωὶ¹³ ἔννυχον¹⁴ λίαν¹⁵ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον 35
τόπον, κακεῖ¹⁶ προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν¹⁷ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' 36
αὐτοῦ· καὶ εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε ζητοῦσιν. Καὶ 37
λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,¹⁸ ἵνα καὶ ἐκεῖ
κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελέγηθθα. Καὶ ἦν κηρύσσω ἐν ταῖς 39
συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.

¹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ² πενθερά, ἄς, ἡ, mother-in-law. ³ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁴ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁵ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ⁶ ὥψιος, late. ⁷ ἔδυ, enter, set. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁰ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹¹ ποικίλος, varied, manifold. ¹² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ¹³ πρωί, early in the morning, at dawn. ¹⁴ ἔννυχος, by night, at night. ¹⁵ λίαν, greatly, very. ¹⁶ κακεῖ, and there. ¹⁷ καταδιώκω, pursue closely, hunt. ¹⁸ κωμόπολις, εως, ἡ, market town, country town.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,¹ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν² αὐτόν, 40
καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 41
σπλαγχνισθεὶς,³ ἐκτείνας⁴ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ,
Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ 42
λέπρα,⁵ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ ἐμβριμησάμενος⁶ αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν 43
αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἶπης· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν 44
δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ⁷ σου ἃ προσέταξεν
Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁹ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ 45
καὶ διαφημίζειν¹⁰ τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι¹¹ αὐτὸν δύνασθαι φανερώς¹²
εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς
αὐτὸν πανταχόθεν.¹³

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ¹⁴ δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς 2
οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι¹¹ χωρεῖν¹⁵ 2
μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται 3
πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν¹⁶ φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ 4
δυνάμενοι προσεγγίσει¹⁷ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν¹⁸ τὴν
στέγην¹⁹ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες²⁰ χαλῶσιν²¹ τὸν κράββατον²² ἐφ' ᾧ ὁ

¹λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ²γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ⁶ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁷καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸προστάσσω, command, order. ⁹μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁰διαφημίζω, spread abroad, report. ¹¹μηκέτι, no longer. ¹²φανερώς, openly, publicly. ¹³πανταχόθεν, from all sides. ¹⁴Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹⁵χωρέω, make room for, hold. ¹⁶παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹⁷προσεγγίζω, approach. ¹⁸ἀποστεγάω, unroof, take the roof off. ¹⁹στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ²⁰ἐξορύσσω, dig out, dig through. ²¹χαλάω, slacken, let down. ²²κράβαττος, ου, ὁ, mattress, pallet.

παραλυτικὸς¹ κατέκειτο.² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ 5
 παραλυτικῷ,¹ Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ τινες 6
 τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι³ ἐν ταῖς καρδίαις
 αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;⁴ Τίς δύναται ἀφιέναι 7
 ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι 8
 αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται³ ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα
 διαλογίζεσθε³ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,⁵ εἰπεῖν τῷ 9
 παραλυτικῷ,¹ Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἐγείραι, καὶ ἄρόν
 σου τὸν κράββατον,⁶ καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ 10
 υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει τῷ
 παραλυτικῷ¹ – Σοὶ λέγω, Ἐγείραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν⁶ σου, καὶ 11
 ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον,⁶ 12
 ἐξῆλθεν ἐναντίον⁷ πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι⁸ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν
 θεόν, λέγοντας ὅτι Οὐδέποτε⁹ οὕτως εἶδομεν.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς 13
 αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων¹⁰ εἶδεν Λευὶ¹¹ τὸν τοῦ 14
 Ἀλφαίου¹² καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹³ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι.
 Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι² 15

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ³ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁴ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁵ εὐκοπώτερον, easier. ⁶ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁷ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁸ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁹ οὐδέποτε, never. ¹⁰ παράγω, pass by, depart. ¹¹ Λευῖς, ὁ, Levi. ¹² Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹³ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office.

αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι¹ καὶ ἁμαρτωλοὶ
 συνανέκειντο² τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ
 ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἰδόντες 16
 αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν¹ καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς
 μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν¹ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ
 πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ 17
 ἰσχύοντες³ ἰατροῦ,⁴ ἀλλ' οἱ κακῶς⁵ ἔχοντες. Οὐκ ἤλθον καλέσαι
 δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.⁶

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες;⁷ καὶ 18
 ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν
 Φαρισαίων νηστεύουσιν,⁷ οἱ δὲ σοὶ⁸ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;⁷ Καὶ εἶπεν 19
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,⁹ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος¹⁰
 μετ' αὐτῶν ἐστίν, νηστεύειν;⁷ Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν
 νυμφίον,¹⁰ οὐ δύνανται νηστεύειν;⁷ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ¹¹ 20
 ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,¹⁰ καὶ τότε νηστεύσουσιν⁷ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.
 Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα¹² ῥάκους¹³ ἀγνάφου¹⁴ ἐπιρράπτει¹⁵ ἐπὶ ἱματίῳ 21
 παλαιῷ:¹⁶ εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα¹⁷ αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ παλαιοῦ,¹⁶
 καὶ χεῖρον¹⁸ σχίσμα¹⁹ γίνεται. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον²⁰ εἰς ἀσκοῦς²¹ 22

¹ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ² συνανέκειμαι, recline at table with. ³ ἰσχύω, be strong, able. ⁴ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁵ κακῶς, badly, evilly. ⁶ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ⁷ νηστεύω, fast. ⁸ σός, your, yours. ⁹ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ¹⁰ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹¹ ἀπαίρω, take away, depart. ¹² ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ¹³ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ¹⁴ ἀγνάφος, new, unshrunk. ¹⁵ ἐπιρράπτω, sew on. ¹⁶ παλαιός, old, ancient. ¹⁷ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁸ χεῖρων, worse. ¹⁹ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ²⁰ νέος, new, young. ²¹ ἀσός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin.

παλαιούς:¹ εἰ δὲ μή, ῥήσσει² ὁ οἶνος³ τοὺς ἀσκούς,⁴ καὶ ὁ οἶνος
ἐκχεῖται⁵ καὶ οἱ ἀσκοὶ⁴ ἀπολοῦνται: ἀλλὰ οἶνον νέον³ εἰς ἀσκοὺς⁴
καινοὺς βλητέον.⁶

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι⁷ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων,⁸ 23
καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες⁹ τοὺς στάχυν.¹⁰ 24
Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ
ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐδέποτε¹¹ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν 25
Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ ἐπεινάσεν¹² αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς 26
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς
ἄρτους τῆς προθέσεως¹³ ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς
ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ 27
σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον:
ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. 28

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος 3
ἐξηραμμένην¹⁴ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν¹⁵ αὐτὸν εἰ τοῖς 2
σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁶ αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ 3
ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην¹⁴ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ἐγείραι εἰς τὸ μέσον. 4

¹ παλαιός, old, ancient. ² ῥήγνυμι, break apart, throw down. ³ νέος, new, young. ⁴ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ⁵ ἐκχέω, pour out, shed. ⁶ βλητέος, must be put, that ought to be put. ⁷ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁸ σπόριμος, grain field, sown. ⁹ τίλλω, pluck, pick. ¹⁰ στάχυς, υἱός, ὁ, Stachys, head of grain. ¹¹ οὐδέποτε, never. ¹² πεινάω, hunger, am hungry. ¹³ πρόθεσις, εἰς, ἡ, setting forth, purpose. ¹⁴ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁵ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁶ κατηγορέω, accuse, charge.

Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι¹ ἢ
κακοποιῆσαι;² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτείνειν; Οἱ δὲ ἐσιώπων.³ Καὶ 5
περιβλεψάμενος⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος⁵ ἐπὶ τῇ πωρώσει⁶
τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον⁷ τὴν χεῖρά σου. Καὶ
ἐξέτεινεν,⁷ καὶ ἀποκατεστάθη⁸ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιῆς⁹ ὡς ἡ ἄλλη. Καὶ 6
ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν¹⁰ συμβούλιον¹¹
ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς 7
ἀνεχώρησεν¹² μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ
πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, 8
καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,¹³ καὶ πέραν¹⁴ τοῦ
Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹⁶ καὶ Σιδῶνα,¹⁷ πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες
ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα 9
πλοιάριον¹⁸ προσκαρτερῇ¹⁹ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν²⁰
αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν²¹ αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ 10
ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.²² Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν 11
αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν²³ αὐτῷ, καὶ ἔκραζεν, λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερόν²⁴ αὐτὸν 12
ποιήσωσιν.

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² κακοποιέω, do evil, harm. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ⁶ πώρωσις, εὐσ, ἦ, hardness, obstinancy. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹³ Ἰδουμαία, ας, ἦ, Idumea, Edom. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁶ Τύρος, ου, ἦ, Tyre. ¹⁷ Σιδῶν, ὄνος, ἦ, Sidon. ¹⁸ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁹ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ²⁰ θλίβω, press, oppress. ²¹ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ²² μάστιξ, ἰγος, ἦ, whip, scourge. ²³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁴ φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται¹ οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ 13
 ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ 14
 ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς 15
 νόσους,² καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα 16
 Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,³ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν 17
 τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,⁴ ὃ ἐστίν, Υἱοὶ
 Βροντῆς·⁵ καὶ Ἀνδρέαν,⁶ καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον,⁷ καὶ 18
 Ματθαῖον,⁸ καὶ Θωμᾶν,⁹ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,¹⁰ καὶ
 Θαδδαῖον,¹¹ καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,¹² καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹³ ὃς 19
 καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι 20
 αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον 21
 κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹⁴ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ 22
 Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβοῦλ¹⁵ ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν τῷ
 ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος 23
 αὐτούς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν
 ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,¹⁶ οὐ δύναται 24
 σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,¹⁶ οὐ 25

¹ προσκαλέω, summon. ² νόσος, ου, ἡ, disease, malady. ³ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁴ Βοανεργές, Boanerges. ⁵ βροντή, ους, ἡ, thunder. ⁶ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁷ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ⁸ Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ⁹ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁰ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹¹ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹² Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁵ Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ¹⁶ μερίζω, divide, part.

δύναται σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν 26
καὶ μεμέρισται,¹ οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. Οὐδεὶς δύναται 27
τὰ σκευὴ² τοῦ ἰσχυροῦ,³ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,⁴ ἐὰν
μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν³ δῇσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁴ 28
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα⁵ τοῖς υἱοῖς τῶν
ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι⁶ ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν: ὃς δ' ἂν 29
βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν⁷ εἰς τὸν αἰῶνα,
ἀλλ' ἐνοχός⁸ ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον 30
ἔχει.

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες ἀπέστειλαν 31
πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν: εἶπον δὲ 32
αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί⁹ σου ἔξω
ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ 33
ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος¹⁰ κύκλῳ¹¹ τοὺς περὶ αὐτόν 34
καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅς γὰρ ἂν 35
ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή⁹ μου καὶ
μήτηρ ἐστίν.

¹ μερίζω, divide, part. ² σκεῦος, οὐς, τό, vessel, goods (plural). ³ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁴ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁵ ἁμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ⁶ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁷ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁸ ἐνοχος, involved in, liable. ⁹ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ¹⁰ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹¹ κύκλος, ου, ὁ, circle.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη πρὸς **4**
αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα¹ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ
θαλάσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ **2**
ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλάς, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ
αὐτοῦ, Ἀκούετε· ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐγένετο ἐν **3**
τῷ σπεῖρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ² καὶ
κατέφαγεν³ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες,⁴ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν **5**
πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁵ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁶ γῆς· ἡλίου δὲ **6**
ἀνατείλαντος⁷ ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁹ ἐξηράνθη.¹⁰ Καὶ **7**
ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι,¹¹ καὶ
συνέπνιξαν¹² αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν **8**
γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,¹³ καὶ
ἔφερεν ἐν τριάκοντα,¹⁴ καὶ ἐν ἐξήκοντα,¹⁵ καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁶ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ **9**
ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκούετω.

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,¹⁷ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς **10**
δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὸ **11**
μυστήριον¹⁸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν
παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται· ἵνα βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν· **12**

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πετρῶδες, rocky, stony. ⁵ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁶ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁷ καταμόνας, alone, apart. ¹⁸ μυστήριον, ου, τό, secret, mystery.

καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν·¹ μήποτε² ἐπιστρέψωσιν, καὶ
 ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.³ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τὴν 13
 παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ 14
 σπείρων τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου 15
 σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ
 αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν 16
 ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ πετρώδη⁴ σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον,
 εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν ῥίζαν⁵ ἐν 17
 ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί⁶ εἰσιν· εἴτα⁷ γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ⁸
 διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται.⁹ Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς 18
 ἀκάνθας¹⁰ σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι¹¹ τοῦ 19
 αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη¹² τοῦ πλούτου,¹³ καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ
 ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι¹⁴ συμπνίγουσιν¹⁵ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁶
 γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες 20
 ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ παραδέχονται,¹⁷ καὶ καρποφοροῦσιν,¹⁸ ἐν
 τριάκοντα,¹⁹ καὶ ἐν ἑξήκοντα,²⁰ καὶ ἐν ἑκατόν.²¹

¹ συνιῶμι, understand, consider. ² μήποτε, never, lest perchance. ³ ἁμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ⁴ πετρώδης, rocky, stony. ⁵ ῥίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁶ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁷ εἴτα, then, thereafter. ⁸ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ¹⁰ ἀκάνθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ¹¹ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ¹² ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹³ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹⁴ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁵ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁶ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁷ παραδέχομαι, receive, accept. ¹⁸ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁹ τριάκοντα, thirty, 30. ²⁰ ἑξήκοντα, sixty, 60. ²¹ ἑκατόν, hundred, 100.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹ ὁ λύχνος² ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μῶδιον³ τεθῇ ἢ 21
 ὑπὸ τὴν κλίνην;⁴ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν⁵ ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστίν τι 22
 κρυπτόν,⁶ ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ: οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,⁷ ἀλλ' ἵνα εἰς
 φανερόν⁸ ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, 23
 Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ⁹ μετρεῖτε¹⁰ μετρηθήσεται¹⁰ ὑμῖν, καὶ
 προστεθήσεται¹¹ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ: 25
 καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν 26
 σπόρον¹² ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ¹³ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, 27
 καὶ ὁ σπόρος¹² βλαστάνῃ¹⁴ καὶ μηκύνῃται¹⁵ ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. 28
 Αὐτομάτῃ¹⁶ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,¹⁷ πρῶτον χόρτον,¹⁸ εἴτα¹⁹ στάχυν,²⁰
 εἴτα¹⁹ πλήρῃ²¹ σίτον²² ἐν τῷ στάχυϊ.²⁰ Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ καρπός, 29
 εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,²³ ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.²⁴

Καὶ ἔλεγεν, Τίνι ὁμοιώσωμεν²⁵ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ἡ ἐν ποίᾳ 30
 παραβολῇ παραβάλωμεν²⁶ αὐτήν; Ὡς κόκκον²⁷ σινάπεως,²⁸ ὃς, ὅταν 31
 σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν ἐπὶ

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ μῶδιος, ου, ὁ, dry measure. ⁴ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁵ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ⁸ φανερός, manifest, apparent. ⁹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁰ μετρέω, measure, estimate. ¹¹ προστίθημι, add, add to. ¹² σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ βλαστάνω, sprout, produce. ¹⁵ μηκύνω, lengthen, grow. ¹⁶ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁹ εἴτα, then, thereafter. ²⁰ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²¹ πλήρης, full. ²² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²³ δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ²⁴ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ²⁵ ὁμοίω, make like, liken. ²⁶ παραβάλλω, arrive, cross over. ²⁷ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ²⁸ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard.

τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων¹ 32
 μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους² μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιάν³
 αὐτοῦ τὰ πετεινὰ⁴ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.⁵ Καὶ τοιαύταις 33
 παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκοῦειν·
 χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς 34
 αὐτοῦ ἐπέλυνεν⁶ πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας⁷ γενομένης, Διέλθωμεν εἰς τὸ 35
 πέραν.⁸ Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ 36
 πλοίῳ. Καὶ ἄλλα δὲ πλοιάρια⁹ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαῖλαψ¹⁰ 37
 ἀνέμου μεγάλη· τὰ δὲ κύματα¹¹ ἐπέβαλλεν¹² εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ
 ἤδη γεμίζεσθαι.¹³ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ¹⁴ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον¹⁵ 38
 καθεύδων·¹⁶ καὶ διεγείρουσιν¹⁷ αὐτόν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε,
 οὐ μέλει¹⁸ σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς¹⁷ ἐπετίμησεν¹⁹ τῷ ἀνέμῳ, 39
 καὶ εἶπεν τῇ θαλάσῃ, Σιώπα,²⁰ πεφίμωσο.²¹ Καὶ ἐκόπασεν²² ὁ ἄνεμος,
 καὶ ἐγένετο γαλήνῃ²³ μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοὶ²⁴ ἐστε οὕτως; 40
 Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς 41
 ἀλλήλους, Τίς ἄρα²⁵ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα

¹ λαχάνων, ου, τό, garden herb, vegetable. ² κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ³ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁵ κατασκηνοῶ, cause to dwell, settle. ⁶ ἐπιλύω, explain, settle. ⁷ ὄψιος, late. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁰ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ¹¹ κύμα, τος, τό, wave. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹³ γεμίζω, fill, load. ¹⁴ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ¹⁵ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ¹⁶ καθεύδω, sleep. ¹⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁸ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁹ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ²⁰ σιωπάω, be silent, keep silence. ²¹ φιμόω, muzzle, silence. ²² κοπάζω, stop, abate. ²³ γαλήνῃ, ης, ἡ, calm. ²⁴ δειλός, cowardly, timid. ²⁵ ἄρα, so? (introduces a question).

ὑπακούουσιν¹ αὐτῷ;

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν² τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν³ τῶν Γαδαρηνῶν.⁴ **5**

Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήνητησεν⁵ αὐτῷ ἐκ τῶν

μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν⁶ εἶχεν **3**

ἐν τοῖς μνήμασιν.⁷ καὶ οὔτε ἀλύσεσιν⁸ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ **4**

τὸ αὐτὸν πολλάκις⁹ πέδαις¹⁰ καὶ ἀλύσεσιν⁸ δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι¹¹

ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις,⁸ καὶ τὰς πέδας¹⁰ συντετρίφθαι.¹² καὶ οὐδεὶς

αὐτὸν ἴσχυεν¹³ δαμάσαι.¹⁴ καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς **5**

ὄρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν⁷ ἦν κράζων καὶ κατακόπτων¹⁵ ἑαυτὸν

λίθοις. Ἴδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,¹⁶ ἔδραμεν¹⁷ καὶ **6**

προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, **7**

Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;¹⁸ Ὁρκίζω¹⁹ σε τὸν θεόν, μή με

βασανίσῃς.²⁰ Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἐξελθε, τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ **8**

τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; Καὶ ἀπεκρίθη, **9**

λέγων, Λεγεὼν²¹ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει αὐτόν **10**

πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας.³ Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ **11**

ὄρει ἀγέλη²² χοίρων²³ μεγάλη βοσκομένη:²⁴ καὶ παρεκάλεσαν αὐτόν **12**

πάντες οἱ δαίμονες,²⁵ λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,²³ ἵνα εἰς

¹ ὑπακούω, obey, listen. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁴ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁵ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁶ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ⁷ μνῆμα, τος, τό, grave, tomb. ⁸ ἀλυσίς, εως, ἡ, chain. ⁹ πολλάκις, often, many times. ¹⁰ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹¹ διασπάω, tear apart, burst. ¹² συντετρίβω, break in pieces, crush. ¹³ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁴ δαμάζω, tame, subdue. ¹⁵ κατακόπτω, lacerate, cut. ¹⁶ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁷ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁸ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁹ ὀρκίζω, adjure, implore. ²⁰ βασανίζω, torment, torture. ²¹ λεγεὼν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ²² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ²³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ²⁴ βόσκω, feed. ²⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit.

αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν¹ αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ 13
 ἐξεληθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους·² καὶ
 ὥρμησεν³ ἡ ἀγέλη⁴ κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁵ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς
 δισχίλιοι·⁶ καὶ ἐπνίγοντο⁷ ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ δὲ βόσκοντες⁸ τοὺς 14
 χοίρους² ἔφυγον,⁹ καὶ ἀνήγγειλαν¹⁰ εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς.
 Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός· καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, 15
 καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹¹ καθήμενον καὶ ἱματισμένον¹² καὶ
 σωφρονούντα,¹³ τὸν ἐσχηκότα τὸν Λεγεῶνα·¹⁴ καὶ ἐφοβήθησαν. 16
 Διηγήσαντο¹⁵ δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,¹¹ καὶ
 περὶ τῶν χοίρων.² Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν 17
 ὁρίων¹⁶ αὐτῶν. Καὶ ἐμβάντος¹⁷ αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ 18
 δαιμονισθείς,¹¹ ἵνα ᾗ μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ 19
 λέγει αὐτῷ, Ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς,¹⁸ καὶ ἀνάγγειλον¹⁰
 αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν, καὶ ἡλέησέν¹⁹ σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ 20
 ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει²⁰ ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ
 πάντες ἐθαύμαζον.

¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ² χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ³ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁴ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁵ κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ⁶ δισχίλιοι, two thousand, 2000. ⁷ πνίγω, choke, strangle. ⁸ βόσκω, feed. ⁹ φεύγω, flee, escape. ¹⁰ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹² ἱματίζω, dress, clothe. ¹³ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹⁴ λεγεών, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ¹⁵ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁷ ἐμβάνω, embark. ¹⁸ σός, your, yours. ¹⁹ ἐλέέω, have mercy, pity. ²⁰ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis.

Καὶ διαπεράσαντος¹ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,² συνήχθη 21
 ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδοῦ, ἔρχεται 22
 εἷς τῶν ἀρχισυναγῶγων,³ ὀνόματι Ἰάειρος,⁴ καὶ ἰδὼν αὐτόν, πίπτει πρὸς
 τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, λέγων ὅτι Τὸ 23
 θυγάτριόν⁵ μου ἐσχάτως⁶ ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως
 σωθῇ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν μετ' αὐτοῦ· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος 24
 πολὺς, καὶ συνέθλιβον⁷ αὐτόν.

Καὶ γυνὴ τις οὔσα ἐν ρύσει⁸ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ 25
 πολλῶν ἰατρῶν,⁹ καὶ δαπανήσασα¹⁰ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ μηδὲν
 ὠφεληθεῖσα,¹¹ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον¹² ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ 27
 Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν,¹³ ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· 28
 ἔλεγεν γὰρ ὅτι Κἂν¹⁴ τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ 29
 εὐθέως ἐξηράνθη¹⁵ ἡ πηγὴ¹⁶ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι
 ἴαται¹⁷ ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹⁸ Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν 30
 ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξεληθούσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου
 ἤψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν 31
 ὄχλον συνθλίβοντά⁷ σε, καὶ λέγεις, Τίς μου ἤψατο; Καὶ περιεβλέπετο¹⁹ 32
 ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα,²⁰ 33

¹ διαπεράω, cross over, pass through. ² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ³ ἀρχισυναγῶγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁴ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁵ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ⁶ ἐσχάτως, finally, at the extremity. ⁷ συνθλίβω, press together, crowd upon. ⁸ ρύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁹ ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹⁰ δαπανάω, spend, spend freely. ¹¹ ὠφελέω, profit, help. ¹² χεῖρων, worse. ¹³ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁴ κἂν, and if, even if. ¹⁵ ξηραίνω, dry up, parch. ¹⁶ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ¹⁷ ἰάομαι, heal. ¹⁸ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ¹⁹ περιεβλέπομαι, look around, look around on. ²⁰ τρέμω, tremble, am afraid.

εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν¹ αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ
 πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θύγατερ,² ἡ πίστις σου σέσωκέν³ 34
 σε: ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιής³ ἀπὸ τῆς μάστιγός⁴ σου.
 Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁵ λέγοντες ὅτι Ἡ 35
 θυγάτηρ² σου ἀπέθανεν: τί ἔτι σκύλλεις⁶ τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς 36
 εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ,⁵ Μὴ
 φοβοῦ: μόνον πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι,⁷ 37
 εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ 38
 ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁵ καὶ θεωρεῖ θόρυβον,⁸
 κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας⁹ πολλά. Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί 39
 θορυβεῖσθε¹⁰ καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.¹¹ 40
 Καὶ κατεγέλων¹² αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν
 πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ
 εἰσπορεύεται¹³ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.¹⁴ Καὶ κρατήσας τῆς 41
 χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,¹⁵ κοῦμι:¹⁶ ὃ ἐστίν
 μεθερμηνευόμενον,¹⁷ Τὸ κοράσιον,¹⁸ σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ εὐθέως 42
 ἀνέστη τὸ κοράσιον¹⁸ καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα: καὶ
 ἐξέστησαν¹⁹ ἐκστάσει²⁰ μεγάλῃ. Καὶ διεστείλατο²¹ αὐτοῖς πολλὰ ἵνα 43

¹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ² θυγάτηρ, τὸς, ἡ, daughter. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ⁵ ἀρχισυναγώγος, οὐ, ὁ, ruler of a synagogue. ⁶ σκύλλω, trouble, bother. ⁷ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ⁸ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ⁹ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ¹⁰ θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² καταγελάω, deride, ridicule. ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ ἀνακείμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁵ ταλιθά, little girl. ¹⁶ κοῦμι, arise. ¹⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁸ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹⁹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁰ ἔκστασις, εὐω, ἡ, bewilderment, ecstasy. ²¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish.

μηδεὶς γινῶ τοῦτο: καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,¹ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα² αὐτοῦ: καὶ ἀκολουθοῦσιν **6**
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ **2**
 συναγωγῇ διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο,³ λέγοντες,
 Πόθεν⁴ τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις
 τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,⁵ ὁ **3**
 υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ⁶ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος;
 Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαί⁷ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο⁸
 ἐν αὐτῷ. Ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,⁹ **4**
 εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι² αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν¹⁰ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
 αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις **5**
 ἀρρώστοις¹¹ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ ἐθαύμαζεν διὰ τὴν **6**
 ἀπιστίαν¹² αὐτῶν.

Καὶ περιῆγεν¹³ τὰς κόμας¹⁴ κύκλῳ¹⁵ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται¹⁶ τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, **7**
 καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. Καὶ **8**
 παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον¹⁷ μόνον:

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ⁶ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Joses. ⁷ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁸ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁹ ἄτιμος, without honor, dishonored. ¹⁰ συγγενής, kindred, relative. ¹¹ ἀρρωστος, sick, ill. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³ περιάγω, lead around, go about. ¹⁴ κόμη, ης, ἡ, village. ¹⁵ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹⁶ προσκαλέω, summon. ¹⁷ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod.

μὴ πήραν,¹ μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην² χαλκόν·³ ἀλλ' ὑποδεδεμένους⁴ 9
 σανδάλια·⁵ καὶ μὴ ἐνδύσῃσθε⁶ δύο χιτῶνας.⁷ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου 10
 ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.⁸ Καὶ ὅσοι 11
 ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν,⁸
 ἐκτινάξατε⁹ τὸν χοῦν¹⁰ τὸν ὑποκάτω¹¹ τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον¹²
 αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹³ ἔσται Σοδόμοις¹⁴ ἢ Γομόρροις¹⁵
 ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα 12
 μετανοήσωσιν· καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἠλειφον¹⁶ ἐλαίῳ¹⁷ 13
 πολλοὺς ἀρρώστους¹⁸ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν¹⁹ γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, 14
 καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο
 ἐνεργοῦσιν²⁰ αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας ἐστίν· ἄλλοι 15
 δὲ ἔλεγον ὅτι Προφῆτης ἐστίν, ὥς εἷς τῶν προφητῶν. Ἀκούσας δὲ 16
 Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα²¹ Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς
 ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν 17
 Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα²² τὴν γυναῖκα
 Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν.²³ Ἔλεγεν γὰρ ὁ 18
 Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ

¹ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ² ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ³ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ⁴ ὑποδέω, put on my feet. ⁵ σανδάλιον, ου, τό, sandal. ⁶ ἐνδύω, put on, clothe. ⁷ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁹ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹⁰ χοῦς, ὁ, soil, dust. ¹¹ ὑποκάτω, under, below. ¹² μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹³ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁴ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ¹⁵ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ¹⁶ ἀλείφω, anoint. ¹⁷ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹⁸ ἀρρώστος, sick, ill. ¹⁹ φανερός, manifest, apparent. ²⁰ ἐνεργέω, work, effect. ²¹ ἀποκεφαλίζω, behead. ²² Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ²³ γαμέω, marry.

ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρώδιās¹ ἐνεῖχεν² αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν 19
 ἀποκτείνειν· καὶ οὐκ ἠδύνατο· ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβείτο τὸν Ἰωάννην, 20
 εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει³ αὐτόν· καὶ
 ἀκούσας αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἠδέως⁴ αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης 21
 ἡμέρας εὐκαιροῦ,⁵ ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις⁶ αὐτοῦ δεῖπνον⁷ ἐποίει
 τοῖς μεγιστᾶσιν⁸ αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις⁹ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς
 Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς¹⁰ αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος¹ καὶ 22
 ὀρχησαμένης,¹¹ καὶ ἀρεσάσης¹² τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς συνανακειμένοις,¹³
 εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,¹⁴ Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί· 23
 καὶ ὥμοσεν¹⁵ αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίσεος¹⁶ τῆς
 βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; 24
 Ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁷ Καὶ εἰσελθοῦσα 25
 εὐθέως μετὰ σπουδῆς¹⁸ πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα
 μοι δῶς ἐξαυτῆς¹⁹ ἐπὶ πίνακι²⁰ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹⁷ 26
 Καὶ περίλυπος²¹ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους²² καὶ τοὺς
 συνανακειμένους¹³ οὐκ ἠθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.²³ Καὶ εὐθέως 27
 ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα²⁴ ἐπέταξεν²⁵ ἐνεχθῆναι τὴν
 κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν²⁶ αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, 28

¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ² ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ³ συντηρέω, preserve, treasure. ⁴ ἠδέως, sweetly, gladly. ⁵ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁶ γενέσια, ὧν, τό, birthday celebration. ⁷ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁸ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ⁹ χιλιάρχος, οὐ, ὁ, military tribune, captain. ¹⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹¹ ὀρχέομαι, dance. ¹² ἀρέσκω, please, serve. ¹³ συνανάκειμαι, recline at table with. ¹⁴ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹⁵ ὀμνῶ, swear, take an oath. ¹⁶ ἡμισυς, half. ¹⁷ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁸ σπουδῇ, ἡς, ἡ, haste, diligence. ¹⁹ ἐξαυτῆς, at once, forthwith. ²⁰ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ²¹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ²² ὅρκος, οὐ, ὁ, oath. ²³ ἀθετέω, reject, annul. ²⁴ σπεκουλάτωρ, ορος, ὁ, courier, executioner. ²⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ²⁶ ἀποκεφαλίζω, behead.

καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,¹ καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ
 κορασίῳ·² καὶ τὸ κοράσιον² ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ 29
 ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤλθον, καὶ ἦραν τὸ πτώμα³ αὐτοῦ, καὶ
 ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ 30
 πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε⁴ 31
 ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε⁵ ὀλίγον.
 Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν
 εὐκαίρουν.⁶ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ 32
 εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ⁷ ἀπὸ
 πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον⁸ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον⁹ αὐτούς, καὶ
 συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34
 ἐσπλαγχνίσθη¹⁰ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα·¹¹
 καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, 35
 προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι Ἐρημὸς ἐστὶν ὁ
 τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή· ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς 36
 κύκλῳ¹² ἀγροὺς καὶ κώμας¹³ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. Τί γὰρ
 φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς 37

¹ πίναξ, ακος, ἦ, board, dish. ² κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ³ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse. ⁴ δεῦτε, come!. ⁵ ἀναπαύω, refresh, take rest. ⁶ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ⁷ πεζῇ, by land, on foot. ⁸ συντρέχω, run together, go with. ⁹ προέρχομαι, go in front, precede. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ ποιμήν, ἑνος, ὁ, shepherd. ¹² κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹³ κώμη, ης, ἡ, village.

φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων¹
 διακοσίων² ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, 38
 Πόσους³ ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν,
 Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.⁴ Καὶ ἐπέταξεν⁵ αὐτοῖς ἀνακλῖναι⁶ πάντας 39
 συμπόσια⁷ συμπόσια⁷ ἐπὶ τῷ χλωρῷ⁸ χόρτῳ.⁹ Καὶ ἀνέπεσον¹⁰ πρασιαὶ¹¹ 40
 πρασιαί,¹¹ ἀνὰ¹² ἑκατὸν¹³ καὶ ἀνὰ¹² πεντήκοντα.¹⁴ Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε 41
 ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁴ ἀναβλέψας¹⁵ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν,
 καὶ κατέκλασεν¹⁶ τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα
 παραθῶσιν¹⁷ αὐτοῖς; καὶ τοὺς δύο ἰχθύας⁴ ἐμέρισεν¹⁸ πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον 42
 πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν;¹⁹ καὶ ἦσαν κλασμάτων²⁰ δώδεκα κοφίνους²¹ 43
 πλήρεις,²² καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.⁴ Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους 44
 πεντακισχίλιοι²³ ἄνδρες.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν²⁴ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι²⁵ εἰς τὸ πλοῖον, καὶ 45
 προάγειν²⁶ εἰς τὸ πέραν²⁷ πρὸς Βηθσαιῖδαν,²⁸ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν
 ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος²⁹ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. 46
 Καὶ ὁψίας³⁰ γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς
 μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους³¹ ἐν τῷ ἐλαύνειν,³² 48

¹ δηνάριον, ου, ό, denarius. ² διακόσιοι, two hundred, 200. ³ πόσος, how many? how great? ⁴ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁶ ἀνακλῖναι, lay upon, lay down. ⁷ συμπόσιον, ου, τό, party, group. ⁸ χλωρός, pale green, pale. ⁹ χόρτος, ου, ό, grass, hay. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ πρασιά, ας, ή, group, company formed into divisions. ¹² ἀνά, upwards, upon. ¹³ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁴ πεντήκοντα, fifty, 50. ¹⁵ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁶ κατακλάω, break in pieces. ¹⁷ παρατίθηναι, set before, entrust. ¹⁸ μερίζω, divide, part. ¹⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁰ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²¹ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ²² πλήρης, full. ²³ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²⁴ ἀναγκάζω, force, compel. ²⁵ ἐμβαινῶ, embark. ²⁶ προάγω, lead forth, go before. ²⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁸ Βηθσαιῖδα, ή, Bethsaida. ²⁹ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ³⁰ ὄψιος, late. ³¹ βασανίζω, torment, torture. ³² ἐλαύνω, drive or push, row.

ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος¹ αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην² φυλακὴν τῆς
 νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελεν
 παρελθεῖν³ αὐτούς. Οἱ δέ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς 49
 θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα⁴ εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν·⁵ πάντες γὰρ αὐτὸν 50
 εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.⁶ Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει
 αὐτοῖς, Θαρσεῖτε·⁷ ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς εἰς 51
 τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν⁸ ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν⁹ ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς
 ἐξίσταντο,¹⁰ καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνῆκαν¹¹ ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ 52
 αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.¹²

Καὶ διαπεράσαντες¹³ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,¹⁴ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.¹⁵ Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 54
 ἐπιγνόντες αὐτόν, περιδραμόντες¹⁶ ὅλην τὴν περίχωρον¹⁷ ἐκείνην, 55
 ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹⁸ τοὺς κακῶς¹⁹ ἔχοντας περιφέρειν,²⁰ ὅπου
 ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσπορεύετο²¹ εἰς κώμας²² ἢ πόλεις 56
 ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς²³ ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν
 αὐτὸν ἵνα κἂν²⁴ τοῦ κρασπέδου²⁵ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι
 ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

¹ ἐναντίος, opposite, hostile. ² τέταρτος, fourth. ³ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁴ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ⁵ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁸ κοπάζω, stop, abate. ⁹ λίαν, greatly, very. ¹⁰ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹¹ συνίημι, understand, consider. ¹² πωρόω, harden, render callous. ¹³ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁴ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹⁵ προσωρμίζω, anchor at a place. ¹⁶ περιτρέχω, run around, run about. ¹⁷ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁸ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹⁹ κακῶς, badly, evilly. ²⁰ περιφέρω, carry about, carry around. ²¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ²² κώμη, ης, ἡ, village. ²³ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ²⁴ κἂν, and if, even if. ²⁵ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν γραμματέων, ⁷
 ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ²
 κοιναῖς ¹ χερσίν, τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις, ² ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο. ³ ³
 Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ ⁴ νίψωνται ⁵ τὰς
 χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν ⁶ τῶν πρεσβυτέρων· ⁴
 καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς, ⁷ ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν· καὶ ἄλλα πολλὰ
 ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ⁸ ποτηρίων καὶ ξεστῶν ⁹ καὶ
 χαλκίων ¹⁰ καὶ κλινῶν. ¹¹ Ἐπειτα ¹² ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ⁵
 γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ τὴν
 παράδοσιν ⁶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις ² χερσὶν ἐσθίουσιν τὸν
 ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Καλῶς προεφήτευσεν ¹³ ⁶
 Ἡσαΐας ¹⁴ περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν, ¹⁵ ὡς γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς
 χεῖλεσίν ¹⁶ με τιμᾷ, ¹⁷ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ¹⁸ ἀπέχει ¹⁹ ἀπ' ἐμοῦ. ⁷
 Μάτην ²⁰ δὲ σέβονται ²¹ με, διδάσκοντες διδασκαλίας ²² ἐντάλματα ²³
 ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν ⁸
 παράδοσιν ⁶ τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ⁸ ξεστῶν ⁹ καὶ ποτηρίων· καὶ
 ἄλλα παρόμοια ²⁴ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς ⁹
 ἀθετεῖτε ²⁵ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ⁶ ὑμῶν τηρήσῃτε. ¹⁰

¹ κοινός, common, unclean. ² ἀνίπτος, unwashed. ³ μέμφομαι, find fault with, blame. ⁴ πυγμῇ, ἡς, ἡ, hand and wrist, fist. ⁵ νίπτω, wash. ⁶ παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ⁷ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁸ βαπτισμός, οὗ, ὁ, washing, cleansing. ⁹ ξέστης, οὗ, ὁ, pitcher, jug. ¹⁰ χαλκίον, οὗ, τό, bronze vessel. ¹¹ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ¹² ἔπειτα, then, after this. ¹³ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁴ Ἡσαΐας, οὗ, ὁ, Isaiah. ¹⁵ ὑποκριτής, οὗ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁶ χεῖλος, οὗς, τό, lip, edge. ¹⁷ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁸ πόρρω, far (away), far. ¹⁹ ἀπέχω, received, obtain. ²⁰ μάτην, in vain, no end. ²¹ σέβομαι, reverence, worship. ²² διδασκαλία, ἡς, ἡ, teaching, doctrine. ²³ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ²⁴ παρόμοιος, like, similar. ²⁵ ἀθετέω, reject, annul.

Μωσῆς γὰρ εἶπεν, Τίμα¹ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου: καί, Ὁ
κακολογῶν² πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ:³ ὑμεῖς δὲ λέγετε, 11
Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Κορβάν,⁴ ὃ ἐστίν, δῶρον,⁵ ὃ
ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθῃς:⁶ καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ 12
πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες⁷ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ 13
παραδόσει⁸ ὑμῶν ἣ παρεδώκατε: καὶ παρόμοια⁹ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. 14
Καὶ προσκαλεσάμενος¹⁰ πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούετε μου
πάντες, καὶ συνίετε.¹¹ Οὐδὲν ἐστὶν ἔξωθεν¹² τοῦ ἀνθρώπου 15
εἰσπορευόμενον¹³ εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι:¹⁴ ἀλλὰ τὰ
ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστὶν τὰ κοινούντα¹⁴ τὸν ἄνθρωπον. Εἰ 16
τις ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ 17
ὄχλου, ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ 18
λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί¹⁵ ἐστε; Οὐ νοεῖτε¹⁶ ὅτι πᾶν τὸ
ἔξωθεν¹² εἰσπορευόμενον¹³ εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι,
ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται¹³ αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,¹⁷ 19
καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα¹⁸ ἐκπορεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.¹⁹ 20
Ἐλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ¹⁴ τὸν
ἄνθρωπον. Ἐσωθεν²⁰ γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ 21

¹ τιμάω, honor, value at a price. ² κακολογέω, speak evil of, revile. ³ τελευτάω, die, end. ⁴ Κορβάν, gift to God, corban. ⁵ δῶρον, ου, τό, gift, present. ⁶ ὠφελέω, profit, help. ⁷ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ⁸ παράδοσις, εως, ἡ, tradition, instruction. ⁹ παρόμοιος, like, similar. ¹⁰ προσκαλέω, summon. ¹¹ συνίημι, understand, consider. ¹² ἔξωθεν, from without, outside (gen). ¹³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁴ κοινῶ, make common, defile. ¹⁵ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ¹⁶ νοέω, understand, consider. ¹⁷ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁸ ἀφεδρῶν, ὠνος, ὅ, toilet, latrine. ¹⁹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ²⁰ ἔσωθεν, from within, within.

διαλογισμοί¹ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖται,² πορνεῖται,³ φόνοι,⁴ κλοπαί, 22
 πλεονεξίαι,⁶ πονηρίαι,⁷ δόλος,⁸ ἀσέλγεια,⁹ ὀφθαλμὸς πονηρός,
 βλασφημία,¹⁰ ὑπερηφανία,¹¹ ἀφροσύνη:¹² πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ 23
 ἔσωθεν¹³ ἐκπορεύεται, καὶ κοινοὶ¹⁴ τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκεῖθεν¹⁵ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια¹⁶ Τύρου¹⁷ καὶ Σιδῶνος.¹⁸ 24
 Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν γινῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν.
 Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχεν τὸ θυγάτριον²⁰ αὐτῆς πνεῦμα 25
 ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν²¹ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ 26
 Ἑλληνίς,²² Συραφοινίκισσα²³ τῷ γένει:²⁴ καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ
 δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς²⁵ αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, 27
 Ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι²⁶ τὰ τέκνα: οὐ γὰρ καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν
 ἄρτον τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.²⁷ Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει 28
 αὐτῷ, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια²⁷ ὑποκάτω²⁸ τῆς τραπέζης²⁹
 ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων³⁰ τῶν παιδίων. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον τὸν 29
 λόγον ὑπάγε: ἐξελέλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς²⁵ σου. Καὶ 30
 ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν
 θυγατέρα²⁵ βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.³¹

¹ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ² μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ³ πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ⁴ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁵ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ⁶ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁷ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ⁸ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ⁹ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ¹⁰ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹¹ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ¹² ἀφροσύνη, ης, ἡ, foolishness, want of sense. ¹³ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁴ κοινός, ου, ὁ, make common, defile. ¹⁵ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁶ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ¹⁷ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁸ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁹ λανθάνω, escape notice, am hidden. ²⁰ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ²¹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²² Ἑλληνίς, ἰδος, ἡ, Greek, Greek woman. ²³ Συροφονίκισσα, ης, ἡ, Syrophoenician woman, Syrophoenician. ²⁴ γένος, ους, τό, race, kind. ²⁵ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ²⁶ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁷ κυνάριον, ου, τό, little dog. ²⁸ ὑποκάτω, under, below. ²⁹ τραπέζα, ης, ἡ, table. ³⁰ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ³¹ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed.

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων¹ Τύρου² καὶ Σιδῶνος,³ ἦλθεν πρὸς τὴν 31
 θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ⁴ μέσον τῶν ὁρίων¹ Δεκαπόλεως.⁵ Καὶ 32
 φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν⁶ μογγιλάλον,⁷ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα
 ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀπολαβόμενος⁸ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' 33
 ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους⁹ αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας¹⁰
 ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας¹¹ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέναξεν, 34
 καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,¹³ ὃ ἐστίν, Διανοίχθητι.¹⁴ Καὶ εὐθέως 35
 διηνοίχθησαν¹⁴ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:¹⁵ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός¹⁶ τῆς γλώσσης
 αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.¹⁷ Καὶ διεστείλατο¹⁸ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν: 36
 ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,¹⁸ μᾶλλον περισσότερον¹⁹ ἐκήρυσσον.
 Καὶ ὑπερπερισσῶς²⁰ ἐξεπλήσσοντο,²¹ λέγοντες, Καλῶς πάντα 37
 πεποίηκεν: καὶ τοὺς κωφοὺς⁶ ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους²² λαλεῖν.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου²³ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί 8
 φάγωσιν, προσκαλεσάμενος²⁴ ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει
 αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι²⁵ ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς 2
 προσμένουσίν²⁶ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν: καὶ ἐὰν ἀπολύσω 3
 αὐτοὺς νήστεις²⁷ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται²⁸ ἐν τῇ ὁδῷ: τινὲς γὰρ

¹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ³ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁴ ἀνά, upwards, upon. ⁵ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ μογγιλάλος, ου, ὁ, one speaking with difficulty. ⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁰ πτύω, spit. ¹¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹² στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ¹³ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ¹⁴ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁶ δεσμός, οῦ, ὁ, chain, bond. ¹⁷ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁸ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁹ περισσός, excessive, abundant. ²⁰ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ²¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²² ἄλαλος, speechless, mute. ²³ πᾶμπολος, very great. ²⁴ προσκαλέω, summon. ²⁵ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²⁶ προσμένω, wait longer, remain. ²⁷ νήστις, ὁ, not eating, hungry. ²⁸ ἐκλύω, am unstrung, become weak.

αὐτῶν μακρόθεν¹ ἤκουσιν.² Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 4
 Πόθεν³ τούτους δυνήσεται τις ὧδε χορτάσαι⁴ ἄρτων ἐπ' ἐρημίας;⁵ Καὶ 5
 ἐπηρώτα αὐτούς, Πόσους⁶ ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ 6
 παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπесεῖν⁷ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ
 ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασεν⁸ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα 7
 παραθῶσιν·⁹ καὶ παρέθηκάν⁹ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια¹⁰ ὀλίγα· καὶ 7
 εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι⁹ καὶ αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ ἐχορτάσθησαν·⁴ 8
 καὶ ἦσαν περισσεύματα¹¹ κλασμάτων¹² ἑπτὰ σφυρίδας.¹³ Ἦσαν δὲ οἱ 9
 φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι·¹⁴ καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς 10
 εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη
 Δαλμανουθά.¹⁶

Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹⁷ αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' 11
 αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ ἀναστενάξας¹⁸ 12
 τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;¹⁹ Ἀμὴν
 λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. Καὶ ἀφείς αὐτούς, 13
 ἐμβὰς¹⁵ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν.²⁰

¹ μακρόθεν, from afar, afar. ² ἤκω, have come, am present. ³ πόθεν, from where? whence. ⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁵ ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ⁶ πόσος, how many? how great? ⁷ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁸ κλάω, break. ⁹ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁰ ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹¹ περισσεύμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹² κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹³ σφυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁴ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁵ ἐμβαίνω, embark. ¹⁶ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ¹⁷ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁸ ἀναστενάζω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ¹⁹ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ²⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen).

Καὶ ἐπελάθοντο¹ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' 14
 ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο² αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, βλέπετε 15
 ἀπὸ τῆς ζύμης³ τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης³ Ἡρώδου. Καὶ 16
 διελογίζοντο⁴ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. Καὶ 17
 γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε⁴ ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;
 Οὐπω⁵ νοεῖτε,⁶ οὐδὲ συνίετε;⁷ Ἔτι πεπωρωμένην⁸ ἔχετε τὴν καρδίαν
 ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; 18
 Καὶ οὐ μνημονεύετε;⁹ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἐκλασα¹⁰ εἰς τοὺς 19
 πεντακισχιλίους,¹¹ πόσους¹² κοφίνους¹³ πλήρεις¹⁴ κλασμάτων¹⁵ ἤρατε;
 Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους,¹⁶ 20
 πόσων¹² σπυρίδων¹⁷ πληρώματα¹⁸ κλασμάτων¹⁵ ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον,
 Ἑπτὰ. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε;⁷ 21

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαϊδάν.¹⁹ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ 22
 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄλῃται. Καὶ ἐπιλαβόμενος²⁰ τῆς χειρὸς 23
 τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν²¹ αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης;²² καὶ πτύσας²³ εἰς τὰ
 ὄμματα²⁴ αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει. 24
 Καὶ ἀναβλέψας²⁵ ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα²⁶ ὁρῶ

¹ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ² διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ³ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ οὐπω, not yet. ⁶ νοέω, understand, consider. ⁷ συνίημι, understand, consider. ⁸ πωρώω, harden, render callous. ⁹ μνημονεύω, remember, make mention of. ¹⁰ κλάω, break. ¹¹ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ¹² πόσος, how many? how great? ¹³ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁴ πλήρης, full. ¹⁵ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁶ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹⁷ σπυρίς, ἴδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁸ πληρώμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁹ Βηθσαϊδάν, ἡ, Bethsaida. ²⁰ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ²¹ ἐξάγω, lead out. ²² κώμη, ἡς, ἡ, village. ²³ πτύω, spit. ²⁴ ὄμμα, ος, τό, eye. ²⁵ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²⁶ δένδρον, ου, τό, tree.

περιπατοῦντας. Εἶτα¹ πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς 25
 αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι.² Καὶ ἀποκατεστάθη,³ καὶ
 ἐνέβλεψεν⁴ τηλαυγῶς⁵ ἅπαντας. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον 26
 αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην⁶ εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ
 κώμῃ.⁶
 Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας⁶ Καισαρείας⁷ 27
 τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων
 αὐτοῖς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, 28
 Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν⁸· καὶ ἄλλοι Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν
 προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; 29
 Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν 30
 αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτούς, 31
 ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι⁹
 ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ
 ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι· καὶ παρρησίᾳ τὸν 32
 λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος¹⁰ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν
 αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν τῷ 33
 Πέτρῳ, λέγων, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· ὅτι οὐ φρονεῖς¹¹ τὰ τοῦ

¹ εἶτα, then, thereafter. ² ἀναβλέπω, look up, receive sight. ³ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁴ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁵ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ⁶ κώμη, ης, ἡ, village. ⁷ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ⁸ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁰ προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ¹¹ φρονέω, think, judge.

θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος¹ τὸν ὄχλον σὺν 34
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν,
 ἀπαρνησάσθω² ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν³ αὐτοῦ, καὶ
 ἀκολουθεῖτω μοι. Ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει 35
 αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν⁴ ἐμοῦ καὶ τοῦ
 εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει⁵ ἄνθρωπον, ἐὰν 36
 κερδήσῃ⁶ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ⁷ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει 37
 ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁸ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὃς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνηθῇ⁹ με 38
 καὶ τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι¹⁰ καὶ ἁμαρτωλῷ,
 καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυνηθήσεται⁹ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ
 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, 9
 οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται¹¹ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ
 θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ¹² παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν 2
 Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει¹³ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν¹⁴ κατ'
 ἰδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη¹⁵ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια 3

¹ προσκαλέω, summon. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁴ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁵ ὠφελέω, profit, help. ⁶ κερδαίνω, gain, win. ⁷ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁸ ἀντάλλαγμα, τὸς, τό, exchange, purchasing price. ⁹ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹⁰ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress. ¹¹ γεύομαι, taste, experience. ¹² ἕξ, six, 6. ¹³ ἀναφέρω, bring up, offer. ¹⁴ ὑψηλός, high, lofty. ¹⁵ μεταμορφόω, change the form, transform.

αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα,¹ λευκά² λίαν³ ὡς χιών,⁴ οἷα⁵ γναφεὺς⁶ ἐπὶ τῆς
 γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.⁷ Καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἡλίας σὺν Μωσῇ, καὶ 4
 ἦσαν συλλαλοῦντες⁸ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ 5
 Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνάς⁹
 τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ Ἡλίᾳ¹⁰ μίαν. Οὐ γὰρ ᾔδει τί 6
 λαλήσει· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.¹¹ Καὶ ἐγένετο νεφέλη¹² ἐπισκιάζουσα¹³ 7
 αὐτοῖς· καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,¹² Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ
 ἀγαπητός· αὐτοῦ ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινα¹⁴ περιβλεψάμενοι,¹⁵ οὐκέτι 8
 οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο¹⁶ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ 9
 διηγήσωνται¹⁷ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν
 ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες¹⁸ τί ἐστὶν 10
 τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες ὅτι Λέγουσιν 11
 οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν 12
 αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ¹⁹ πάντα· καὶ πῶς
 γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.
 Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἡλίας¹⁰ ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα 13
 ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

¹ στίλβω, shine, be radiant. ² λευκός, white, bright. ³ λίαν, greatly, very. ⁴ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ⁵ οἷος, such as, of what kind. ⁶ γναφεύς, ἑως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ⁷ λευκαίνω, make white, whiten. ⁸ συλλαλέω, talk with, discuss. ⁹ σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁰ Ἡλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹¹ ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ¹² νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹³ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁴ ἐξάπινα, suddenly, unexpectedly. ¹⁵ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁶ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁷ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁸ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁹ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ²⁰ ἐξουδενόω, ignore, despise.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ 14
 γραμματεῖς συζητοῦντας¹ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν 15
 ἐξεθαμβήθη,² καὶ προστρέχοντες³ ἡσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησεν 16
 τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε¹ πρὸς αὐτούς; Καὶ ἀποκριθεὶς εἰς ἐκ τοῦ 17
 ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἡνεγκά τὸν υἱόν μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα 18
 ἄλαλον.⁴ Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν καταλάβῃ,⁵ ῥήσσει⁶ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁷ 18
 καὶ τρίζει⁸ τοὺς ὀδόντας⁹ αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται:¹⁰ καὶ εἶπον τοῖς 19
 μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.¹¹ Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 19
 αὐτῷ λέγει, Ὡ¹² γενεὰ ἄπιστος,¹³ ἕως πότε¹⁴ πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως 20
 πότε ἀνέξομαι¹⁵ ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν πρὸς με. Καὶ ἡνεγκαν αὐτὸν πρὸς 20
 αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁶ αὐτόν: καὶ πεσὼν 21
 ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο¹⁷ ἀφρίζων.⁷ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, 21
 Πόσος¹⁸ χρόνος ἐστίν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν, Παιδιόθεν.¹⁹ 22
 Καὶ πολλάκις²⁰ αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ 23
 αὐτόν: ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον²¹ ἡμῖν, σπλαγχνισθεὶς²² ἐφ' ἡμᾶς. 23
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ 24
 πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων²³ 24
 ἔλεγεν, Πιστεύω, κύριε, βοήθει²¹ μου τῇ ἀπιστίᾳ.²⁴ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς 25

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ³ προστρέχω, run up to, run to. ⁴ ἄλαλος, speechless, mute. ⁵ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁷ ἀφρίζω, foam at the mouth. ⁸ τρίζω, gnash, grind. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² ὦ, Oh! omega. ¹³ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁴ πότε, when? at what time? ¹⁵ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁶ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁷ κυλίω, roll. ¹⁸ πόσος, how many? how great? ¹⁹ παιδιόθεν, from childhood. ²⁰ πολλάκις, often, many times. ²¹ βοήθew, come to the aid of. ²² σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ²³ δάκρυον, οὐ, τό, teardrop, a tear. ²⁴ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness.

ὅτι ἐπισυντρέχει¹ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ, λέγων
 αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον² καὶ κωφόν,³ ἐγὼ σοι ἐπιτάσσω,⁴ ἔξελθε ἐξ
 αὐτοῦ, καὶ μηκέτι⁵ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ 26
 σπαράξαν⁶ αὐτόν, ἔξηλθεν: καὶ ἐγένετο ὥσεί νεκρός, ὥστε πολλοὺς
 λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς χειρός, ἤγειρεν 27
 αὐτόν: καὶ ἀνέστη. Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 28
 ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; 29
 Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος⁷ ἐν οὐδενὶ δύναται ἔξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν
 προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.⁸

Καὶ ἐκεῖθεν⁹ ἔξελθόντες παρεπορεύοντο¹⁰ διὰ τῆς Γαλιλαίας: καὶ οὐκ 30
 ἤθελεν ἵνα τις γνῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν 31
 αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ
 ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. 32
 Οἱ δὲ ἠγνόουν¹¹ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτόν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοῦμ:¹² καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτοῦς, 33
 Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;¹³ Οἱ δὲ ἐσιώπων:¹⁴ πρὸς 34
 ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν¹⁵ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας 35

¹ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ² ἄλαλος, speechless, mute. ³ κωφός, deaf, dumb. ⁴ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁵ μηκέτι, no longer. ⁶ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁷ γένος, οὗς, τό, race, kind. ⁸ νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ⁹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹⁰ παρεπορεύομαι, go beside, go past. ¹¹ ἄγνοέω, not know, be unaware. ¹² Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹³ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁴ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁵ διαλέγομαι, dispute, reason.

ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι,
 ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, 36
 ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ ἐναγκαλισάμενος¹ αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς:
 Ὅς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ 37
 δέχεται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν
 ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ ὀνόματί 38
 σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ ἐκωλύσαμεν²
 αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ κωλύετε² αὐτόν· 39
 οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται
 ταχύ³ κακολογῆσαί⁴ με. Ὅς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. 40
 Ὅς γὰρ ἂν ποτίσῃ⁵ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ 41
 ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθόν⁶ αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν 42
 σκανδαλίσῃ⁷ ἓνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἐστιν
 αὐτῷ μᾶλλον εἰ περὶκεῖται⁸ λίθος μυλικὸς⁹ περὶ τὸν τράχηλον¹⁰ αὐτοῦ,
 καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐὰν σκανδαλίξῃ⁷ σε ἡ χεὶρ σου, 43
 ἀπόκοψον¹¹ αὐτήν· καλὸν σοι ἐστὶν κυλλὸν¹² εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ
 τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,¹³ εἰς τὸ πῦρ τὸ

¹ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ² κωλύω, forbid, hinder. ³ ταχύ, quickly, speedily. ⁴ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁶ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ περικείμεαι, be around, surround. ⁹ μυλικός, belonging to a mill. ¹⁰ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ¹¹ ἀποκόπτω, cut off, smite. ¹² κυλλός, crippled, lame. ¹³ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna.

ἄσβεστον,¹ ὅπου ὁ σκώληξ² αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,³ καὶ τὸ πῦρ οὐ 44
 σβέννυται.⁴ Καὶ ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίξῃ⁵ σε, ἀπόκοψον⁶ αὐτόν: 45
 καλὸν ἐστὶν σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν,⁷ ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,⁸ εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,¹ ὅπου ὁ σκώληξ² 46
 αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,³ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁴ Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου 47
 σκανδαλίξῃ⁵ σε, ἔκβαλε αὐτόν: καλὸν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον⁹
 εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁸ τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ² αὐτῶν οὐ 48
 τελευτᾷ,³ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁴ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,¹⁰ καὶ 49
 πᾶσα θυσία¹¹ ἅλι¹² ἀλισθήσεται.¹⁰ Καλὸν τὸ ἄλας:¹³ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹³ 50
 ἄναλον¹⁴ γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;¹⁵ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹³ καὶ
 εἰρηνεύετε¹⁶ ἐν ἀλλήλοις.

Κἀκεῖθεν¹⁷ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια¹⁸ τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν¹⁹ τοῦ 10
 Ἰορδάνου:²⁰ καὶ συμπορεύονται²¹ πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν: καί, ὥς εἰώθει,
 πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν 2
 αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ 3
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο²³ Μωσῆς; Οἱ δὲ εἶπον, 4

¹ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ² σκώληξ, ἡκος, ὁ, worm, gnawing worm. ³ τελευτάω, die, end. ⁴ σβέννυμι, quench, extinguish. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁷ χωλός, lame, deprived of a foot. ⁸ γέεννα, ἡς, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁹ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹⁰ ἁλίζω, salt, sprinkle with salt. ¹¹ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹² ἅλς, ὁ, salt. ¹³ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹⁴ ἄναλος, without salt, saltless. ¹⁵ ἀρτύω, season, make salty. ¹⁶ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace. ¹⁷ κἀκεῖθεν, and thence, and from there. ¹⁸ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁹ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁰ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ²¹ συμπορεύομαι, come together, travel with. ²² εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ²³ ἐντέλλομαι, command, give orders.

Μωσῆς ἐπέτρεψεν¹ βιβλίον ἀποστασίου² γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. Καὶ 5
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν³ ὑμῶν
ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην: ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως,⁴ ἄρσεν⁵ καὶ 6
θῆλυ⁶ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ἕνεκεν⁷ τούτου καταλείψει⁸ ἄνθρωπος 7
τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται⁹ πρὸς τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν 8
δύο, ἀλλὰ μία σὰρξ. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,¹⁰ ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω. 9
Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν 10
αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὅς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ 11
γαμήσῃ¹² ἄλλην, μοιχᾶται¹³ ἐπ' αὐτήν: καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν 12
ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμηθῇ¹² ἄλλω, μοιχᾶται.¹³

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἄψῃται αὐτῶν: οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων 13
τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,¹⁴ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 14
Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με: μὴ κωλύετε¹⁵ αὐτά: τῶν γὰρ
τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐὰν μὴ 15
δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. 16
Καὶ ἐναγκαλισάμενος¹⁶ αὐτά, τιθεὶς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά.

¹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ² ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ³ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ⁴ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ⁵ ἄρσεν, male. ⁶ θῆλυς, female, woman. ⁷ Ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁸ καταλείπω, leave, leave behind. ⁹ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁰ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹¹ χωρίζω, separate, depart. ¹² γαμέω, marry. ¹³ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ¹⁴ ὀργανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁵ κωλύω, forbid, hinder. ¹⁶ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν¹ εἰς καὶ γονυπετήσας² 17

αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον

κληρονομήσω;³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς 18

ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς ἐντολάς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,⁴ μὴ 19

φονεύσης,⁵ μὴ κλέψης,⁶ μὴ ψευδομαρτυρήσης,⁷ μὴ ἀποστερήσης,⁸ τίμα⁹

τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, 20

Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός¹⁰ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 21

ἐμβλέψας¹¹ αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:¹²

ὑπάγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,¹³ καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹⁴ ἐν

οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹⁵ ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν.¹⁶ Ὁ δὲ 22

στυγνάσας¹⁷ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος·¹⁸ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα

πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος²⁰ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς 23

δυσκόλως²¹ οἱ τὰ χρήματα²² ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ

εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο²³ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ 24

Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν²⁴ ἐστιν

τοὺς πεπειθότας ἐπὶ χρήμασιν²² εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. 25

¹ προστρέχω, run up to, run to. ² γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ³ κληρονομέω, inherit, obtain. ⁴ μοιχεύω, commit adultery. ⁵ φονεύω, kill, murder. ⁶ κλέπτω, steal. ⁷ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁸ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁹ τιμάω, honor, value at a price. ¹⁰ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ¹¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹² ὑστερέω, lack, need. ¹³ πωλέω, sell. ¹⁴ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹⁵ δεῦρο, until now, come here! ¹⁶ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ¹⁷ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁸ λυπέω, grieve, pain. ¹⁹ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ²⁰ περιβλέπομαι, look around, look around on. ²¹ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ²² χρήμα, τος, τό, wealth, money. ²³ θαμβέω, amaze. ²⁴ δύσκολος, hard, difficult.

Εὐκοπώτερόν¹ ἐστὶν κάμηλον² διὰ τῆς τρυμαλιᾶς³ τῆς ραφίδος⁴
 εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον⁵ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ 26
 περισσῶς⁶ ἐξεπλήσσοντο,⁷ λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, Καὶ τίς δύναται
 σωθῆναι; Ἐμβλέψας⁸ δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις 27
 ἀδύνατον,⁹ ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ: πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. 28
 Ἦρξατο ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ
 ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, 29
 οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,¹⁰ ἢ πατέρα, ἢ
 μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν¹¹ ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν¹¹ τοῦ
 εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα¹² νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, 30
 οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφάς¹⁰ καὶ μητέρας καὶ τέκνα καὶ ἀγρούς,
 μετὰ διωγμῶν,¹³ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζῶν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ 31
 ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ ἦν προάγων¹⁴ 32
 αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,¹⁵ καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ
 παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα
 αὐτῷ συμβαίνειν:¹⁶ ὅτι Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς 33
 τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ

¹ εὐκοπώτερον, easier. ² κάμηλος, ου, ὁ, camel. ³ τρυμαλιά, ᾶς, ἡ, hole, eye of a needle. ⁴ ραφίς, ἰδος, ἡ, needle. ⁵ πλούσιος, rich. ⁶ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹⁰ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹¹ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹² ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ¹³ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ¹⁴ προάγω, lead forth, go before. ¹⁵ θαμβέω, amaze. ¹⁶ συμβαίνειν, come together, come to pass.

κατακρινουσιν¹ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, 34
καὶ ἐμπαίξουσιν² αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν³ αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν⁴
αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται⁵ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου,⁶ 35
λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. Ὁ 36
δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετε ποιησαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν, 37
ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁷ σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ
σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν 38
τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα⁸ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι
βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 39
Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁸ ὃ ἐγὼ
βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ 40
εὐωνύμων⁷ οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ 41
ἀκούσαντες οἱ δέκα⁹ ἤρξαντο ἀγανακτεῖν¹⁰ περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. 42
Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος¹¹ αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ
δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν¹² αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι
αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν¹³ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως¹⁴ δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς 43
ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν διάκονος: καὶ ὅς ἐὰν θέλῃ 44

¹ κατακρίνω, condemn. ² ἐμπαίζω, mock. ³ μαστιγῶ, whip, lash. ⁴ ἐμπτύω, spit upon. ⁵ προσπορεύομαι, approach, come near. ⁶ Ζεβεδαῖος, ου, ό, Zebedee. ⁷ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁸ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁹ δέκα, ten, 10. ¹⁰ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹¹ προσκαλέω, summon. ¹² κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ¹³ κατεξουσιάζω, exercise authority over. ¹⁴ οὕτως, thus, so.

ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ 45
 ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον¹ ἀντὶ² πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ: καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ, καὶ τῶν 46
 μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου³ Βαρτίμαιος⁴ ὁ τυφλὸς
 ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.⁵ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ 47
 Ναζωραῖός⁶ ἐστίν, ἤρξατο κράζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαβὶδ, Ἰησοῦ,
 ἐλέησόν⁷ με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ:⁸ ὁ δὲ πολλῶ 48
 μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν⁷ με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν 49
 αὐτὸν φωνηθῆναι: καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει:⁹
 ἔγχειραι, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν¹⁰ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναστὰς ἦλθεν 50
 πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί θέλεις 51
 ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,¹¹ ἵνα ἀναβλέψω.¹² Ὁ 52
 δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπάγε: ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως
 ἀνέβλεψεν,¹² καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλὴμ, εἰς Βηθσφαγὴν¹³ καὶ Βηθανίαν,¹⁴ πρὸς 11
 τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,¹⁵ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει 2

¹λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ²ἀντί, instead of, in place of. ³Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ⁴Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ⁵προσαιτέω, beg. ⁶Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁷ἐλεέω, have mercy, pity. ⁸σιωπάω, be silent, keep silence. ⁹θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁰ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ¹¹ῤαββουνί, Rabboni, my master. ¹²ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹³Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ¹⁴Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁵ἐλαιά, ας, ἡ, olive tree.

αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην¹ τὴν κατέναντι² ὑμῶν· καὶ εὐθέως
 εἰσπορευόμενοι³ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον⁴ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς
 ἀνθρώπων κεκάθικεν· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, 3
 Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἶπατε ὅτι Ὁ κύριος αὐτοῦ χρειάν ἔχει· καὶ εὐθέως
 αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον πῶλον⁴ δεδεμένον πρὸς 4
 τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,⁵ καὶ λύουσιν αὐτόν. Καί τινες τῶν ἐκεῖ 5
 ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύνοντες τὸν πῶλον; ⁶ Οἱ δὲ εἶπον 6
 αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο⁶ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. Καὶ ἤγαγον 7
 τὸν πῶλον⁴ πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπέβαλον⁷ αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν, καὶ
 ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν⁸ εἰς τὴν ὁδόν· 8
 ἄλλοι δὲ στοιβάδας⁹ ἔκοπτον¹⁰ ἐκ τῶν δένδρων,¹¹ καὶ ἐστρώννουν⁸ εἰς
 τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ προάγοντες¹² καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, 9
 Ὡσαννά·¹³ εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἡ 10
 ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ.
 Ὡσαννά¹³ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁴

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ 11
 περιβλεψάμενος¹⁵ πάντα, ὀψίας¹⁶ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς
 Βηθανίαν¹⁷ μετὰ τῶν δώδεκα.

¹ κώμη, ης, ἡ, village. ² κατέναντι, over against, opposite. ³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁴ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁵ ἀμφοδον, ου, τό, street, quarter. ⁶ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁷ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁸ στρωννύω, spread, furnish. ⁹ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ¹⁰ κόπτω, strike, smite. ¹¹ δένδρον, ου, τό, tree. ¹² προάγω, lead forth, go before. ¹³ ὡσαννά, hosanna. ¹⁴ ὑψιστος, highest, most high. ¹⁵ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁶ ὄψιος, late. ¹⁷ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany.

Καὶ τῇ ἐπαύριον¹ ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,² ἐπεινάσεν.³ Καὶ ἰδὼν 12

συκὴν⁴ μακρόθεν,⁵ ἔχουσιν φύλλα,⁶ ἤλθεν εἰ ἄρα⁷ εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ:

καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα: ⁶ οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι⁹ ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα 14

μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο 15

ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹⁰ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ τὰς

τραπέζας¹¹ τῶν κολλυβιστῶν,¹² καὶ τὰς καθέδρας¹³ τῶν πωλούντων¹⁰

τὰς περιστερὰς¹⁴ κατέστρεψεν:¹⁵ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ¹⁶ σκεῦος 16

διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται ὅτι Ὁ οἶκός 17

μου οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ

ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον¹⁸ ληστῶν.¹⁹ Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ 18

οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν: ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν,

ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο²⁰ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὀψέ²¹ ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁵ μακρόθεν, from afar, afar. ⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁷ ἄρα, so? (introduces a question). ⁸ σύκων, ου, τό, fig. ⁹ μηκέτι, no longer. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹² κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹³ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹⁴ περιστέρα, ἄς, ἡ, dove. ¹⁵ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁶ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁷ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹⁸ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²¹ ὀψέ, long after, late.

Καὶ πρωῒ¹ παραπορευόμενοι,² εἶδον τὴν συκῇν³ ἐξηραμμένην⁴ ἐκ ριζῶν.⁵ 20

Καὶ ἀναμνησθεῖς⁶ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῇ³ ἣν
κατηράσω⁷ ἐξήρανται.⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ἔχετε 22
πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι, 23
καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ⁸ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπῃ. Διὰ τοῦτο 24
λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν προσευχόμενοι αἰτήσθε, πιστεύετε ὅτι
λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε⁹ προσευχόμενοι, ἀφίετε 25
εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ
ὑμῖν τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ 26
ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, 27
ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι,
καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι τὴν 28
ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς 29
εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἓνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι,
καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹¹ Ἰωάννου ἐξ 30
οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; Ἀποκρίθητέ μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς 31

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² παραπορεύομαι, go beside, go past. ³ συκῇ, ἥς, ἡ, fig tree. ⁴ ξηραίνω, dry up, parch. ⁵ ρίζα, ἥς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁶ ἀναμνησθήσκω, remind, remember. ⁷ καταράομαι, curse. ⁸ διακρίνω, discriminate, judge. ⁹ στήκω, stand, stand fast. ¹⁰ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away. ¹¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism.

ἐαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ
ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν: 32
ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως¹ προφήτης ἦν. Καὶ 33
ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς
ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
ποιῶ.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα² ἐφύτευσεν³ 12
ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν⁴ φραγμόν,⁵ καὶ ὠρυξεν⁶ ὑπολήνιον,⁷ καὶ
ὠκοδόμησεν πύργον,⁸ καὶ ἐξέδοτο⁹ αὐτὸν γεωργοῖς,¹⁰ καὶ ἀπεδήμησεν.¹¹ 2
Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς¹⁰ τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν
γεωργῶν¹⁰ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος.² Οἱ δὲ λαβόντες 3
αὐτὸν ἔδειραν,¹² καὶ ἀπέστειλαν κενόν.¹³ Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς 4
αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον: κακέϊνον¹⁴ λιθοβολήσαντες¹⁵ ἐκεφαλαίωσαν,¹⁶
καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον.¹⁷ Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλεν: κακέϊνον¹⁴ 5
ἀπέκτειναν: καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες,¹² τοὺς δὲ
ἀποκτείνοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλεν καὶ 6
αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι Ἐντραπήσονται¹⁸ τὸν υἱόν μου. 7
Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ¹⁰ εἶπον πρὸς ἐαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ

¹ ὄντως, really, indeed. ² ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ³ φυτεύω, plant. ⁴ περιτίθῃμι, place around, put around. ⁵ φραγμός, οὔ, ὁ, wall, fence. ⁶ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁷ ὑπολήνιον, οὐ, τό, wine trough, vat. ⁸ πύργος, οὐ, ὁ, tower, fortified structure. ⁹ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹⁰ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹¹ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹² δέρω, beat, flay. ¹³ κενός, empty, vain. ¹⁴ κακέϊνος, and he, and she. ¹⁵ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁶ κεφαλαίω, wound in the head. ¹⁷ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ¹⁸ ἐντρέπω, turn about, reverence.

κληρονόμος·¹ δεῦτε,² ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ
κληρονομία.³ Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ 8
ἀμπελῶνος.⁴ Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ 9
ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,⁵ καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα⁴ ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν 10
γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν⁶ οἱ οἰκοδομοῦντες,
οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας;⁷ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ 11
ἔστιν θαυμαστή⁸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ 12
ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον· ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
εἶπεν· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν 13
Ἡρωδιανῶν,⁹ ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν¹⁰ λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν 14
αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθής¹¹ εἶ, καὶ οὐ μέλει¹² σοι περὶ
οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας
τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν κῆνσον¹³ Καίσαρι δοῦναι, ἢ οὐ; 15
Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν¹⁴ εἶπεν αὐτοῖς, Τί
με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον,¹⁵ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ λέγει 16
αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν¹⁶ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;¹⁷ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ,
Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ 17

¹ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ² δεῦτε, come!. ³ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ⁴ ἀμπελῶν, ὦνος, ὁ, vineyard. ⁵ γεωργός, οὔ, ὁ, farmer, worker of the soil. ⁶ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁷ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁸ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁹ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹⁰ ἀγρεύω, trap, catch. ¹¹ ἀληθής, true, unconcealed. ¹² μέλει, it is a care, it concerns. ¹³ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ¹⁴ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ¹⁵ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁶ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ¹⁷ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title.

Καίσαρος¹ Καίσαρι,¹ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι² πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ 18

εἶναι: καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν 19

ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ³ γυναῖκα, καὶ

τέκνα μὴ ἂφῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ

ἐξαναστήσῃ⁴ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ 20

πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἂφῃκεν σπέρμα: καὶ ὁ 21

δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἂφῃκεν σπέρμα:

καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.⁵ Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἐπτά, καὶ οὐκ ἂφῃκαν 22

σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅταν 23

ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ ἐπτά ἔσχον αὐτήν γυναῖκα.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ 24

εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν 25

ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν,⁶ οὔτε γαμίσκονται,⁷ ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ

ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν 26

τῇ βίβλῳ⁸ Μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου,⁹ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγώ

ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς 27

νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

¹ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ² Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ³ καταλείπω, leave, leave behind. ⁴ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁵ ὡσαύτως, likewise. ⁶ γαμέω, marry. ⁷ γαμίσκω, give in marriage. ⁸ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ⁹ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure).

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,¹ 28

εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν

πρώτη πάντων ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη 29

πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς

ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ 30

ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας² σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς

ισχύος³ σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, Ἀγαπήσεις 31

τὸν πλησίον⁴ σου ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν. 32

Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας εἶπας

ὅτι εἷς ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλην αὐτοῦ: καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτὸν ἐξ 33

ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,⁵ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς,

καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,³ καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον⁴ ὡς ἑαυτόν, πλεῖον

ἐστίν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁶ καὶ θυσιῶν.⁷ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν 34

αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς⁸ ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, Οὐ μακρὰν⁹ εἶ ἀπὸ τῆς

βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα¹⁰ αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς λέγουσιν οἱ 35

γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστὶν Δαβὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν 36

πνεύματι ἁγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου,

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ³ ἰσχύς, ὅς, ἡ, strength, power. ⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁵ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ⁶ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁷ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁸ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁹ μακράν, far away.

¹⁰ τολμάω, dare, endure.

ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹ τῶν ποδῶν σου. Αὐτὸς οὖν 37

Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν² υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ ὁ πολὺς

ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.³

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, 38

τῶν θελόντων ἐν στολαῖς⁴ περιπατεῖν, καὶ ἄσπασμούς⁵ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁶

καὶ πρωτοκαθεδρίας⁷ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁸ ἐν τοῖς 39

δείπνοις·⁹ οἱ κατεσθίοντες¹⁰ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,¹¹ καὶ προφάσει¹² 40

μακρὰ¹³ προσευχόμενοι· οὗτοι λήψονται περισσότερον¹⁴ κρίμα.¹⁵

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹⁶ τοῦ γαζοφυλακίου¹⁷ ἐθεώρει πῶς ὁ 41

ὄχλος βάλλει χαλκὸν¹⁸ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·¹⁷ καὶ πολλοὶ πλούσιοι¹⁹

ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα¹¹ πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ²⁰ δύο, ὅ 42

ἐστὶν κοδράντης.²¹ Καὶ προσκαλεσάμενος²² τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει 43

αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα¹¹ αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων

βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·¹⁷ πάντες γὰρ ἐκ τοῦ 44

περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως²³ αὐτῆς

πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον²⁴ αὐτῆς.

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² πόθεν, from where? whence. ³ ἡδέως, sweetly, gladly. ⁴ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ⁵ ἄσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁶ ἀγορά, ἁς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁷ πρωτοκαθεδρία, ας, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁸ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ⁹ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁰ κατεσθίω, eat up, devour. ¹¹ χήρα, ας, ἡ, widow. ¹² πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹³ μακρός, long, far distant. ¹⁴ περισσός, excessive, abundant. ¹⁵ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁶ κατέναντι, over against, opposite. ¹⁷ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁸ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁹ πλούσιος, rich. ²⁰ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ²¹ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ²² προσκαλέω, summon. ²³ ὑστέρησις, εως, ἡ, need, want. ²⁴ βίος, ου, ὁ, life, manner of life.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν **13**

αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ¹ λίθοι καὶ ποταπαὶ¹ οἰκοδομαί.² Καὶ ὁ **2**

Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς²

; Οὐ μὴ ἀφελθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.³

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν⁴ κατέναντι⁵ τοῦ ἱεροῦ, **3**

ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ

Ἀνδρέας,⁶ Εἶπε ἡμῖν, πότε⁷ ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ **4**

πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;⁸ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἤρξατο **5**

λέγειν, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ **6**

ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι; καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν **7**

δὲ ἀκούσητε πολέμους⁹ καὶ ἀκοὰς¹⁰ πολέμων,⁹ μὴ θροεῖσθε;¹¹ δεῖ γὰρ

γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω¹² τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ **8**

βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν; καὶ ἔσονται σεισμοὶ¹³ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται

λιμοὶ¹⁴ καὶ ταραχαί;¹⁵ ἀρχαὶ ὠδίνων¹⁶ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς; παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹⁷ καὶ εἰς **9**

συναγωγὰς δαρήσεσθε,¹⁸ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων¹⁹ καὶ βασιλέων σταθήσεσθε

ἐνεκεν²⁰ ἑμοῦ, εἰς μαρτύριον²¹ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον **10**

¹ ποταπός, what kind of? what type of? ² οἰκοδομή, ἤς, ἡ, building, edification. ³ καταλύω, destroy, lodge. ⁴ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁵ κατέναντι, over against, opposite. ⁶ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁷ πότε, when? at what time? ⁸ συντελέω, complete, accomplish. ⁹ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ¹⁰ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ¹¹ θροεῖω, disturb, agitate. ¹² οὐπω, not yet. ¹³ σεισμός, ου, ὁ, earthquake, storm. ¹⁴ λιμός, ου, ὁ, hunger, famine. ¹⁵ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹⁶ ὠδὴν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹⁷ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁸ δέρω, beat, flay. ¹⁹ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ²⁰ ἐνεκεν, for the sake of, on account of. ²¹ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness.

κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ ¹¹
 προμεριμνᾶτε¹ τί λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε:² ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν
 ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε: οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ
 πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ ¹²
 πατὴρ τέκνον: καὶ ἐπαναστήσονται³ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,⁴ καὶ
 θανατώσουσιν⁵ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ¹³
 ὄνομά μου: ὃ δὲ ὑπομείνας⁶ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα⁷ τῆς ἐρημώσεως,⁸ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιήλ τοῦ ¹⁴
 προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω⁹ – τότε οἱ ἐν τῇ
 Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν¹⁰ εἰς τὰ ὄρη: ὃ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος¹¹ μὴ καταβάτω ¹⁵
 εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ: καὶ ὁ εἰς τὸν ¹⁶
 ἀγρὸν ὧν μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ ¹⁷
 δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ¹² ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹³ ἐν ἐκείναις ταῖς
 ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ¹⁴ ὑμῶν χειμῶνος.¹⁵ ¹⁸
 Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκείναι θλίψεις, οἷα¹⁶ οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ'
 ἀρχῆς κτίσεως¹⁷ ἕως ἔκτισεν¹⁸ ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ ²⁰
 εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν¹⁹ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σὰρξ: ἀλλὰ
 διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,²⁰ οὓς ἐξελέξατο,²¹ ἐκολόβωσεν¹⁹ τὰς ἡμέρας. Τότε ²¹

¹ προμεριμνᾶω, be anxious beforehand. ² μελετάω, take care, take pains with. ³ ἐπανίστημι, rise up against. ⁴ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ⁵ θανατώω, put to death, subdue. ⁶ ὑπομένω, tarry, endure. ⁷ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁸ ἐρήμωσις, ἑως, ἡ, desolation, devastation. ⁹ νοέω, understand, consider. ¹⁰ φεύγω, flee, escape. ¹¹ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ¹² γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹³ θηλάζω, suckle, nurse. ¹⁴ φυγή, ἡς, ἡ, flight. ¹⁵ χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ¹⁶ οἷος, such as, of what kind. ¹⁷ κτίσις, ἑως, ἡ, creation, creature. ¹⁸ κτίζω, create, form. ¹⁹ κολοβόω, curtail, shorten. ²⁰ ἐκλεκτός, chosen, elect. ²¹ ἐκλέγομαι, choose, elect.

ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ Ἰδοὺ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. 22

Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹ καὶ ψευδοπροφῆται,² καὶ δώσουσιν
σημεῖα καὶ τέρατα,³ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,⁴ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς
ἐκλεκτούς.⁵ Ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ, προείρηκα⁶ ὑμῖν πάντα. 23

Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος 24
σκοτισθήσεται,⁷ καὶ ἡ σελήνη⁸ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁹ αὐτῆς, καὶ οἱ 25
ἀστέρες¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,¹¹ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς
οὐρανοῖς σαλευθήσονται.¹² Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου 26
ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις¹³ μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. Καὶ τότε 27
ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει¹⁴ τοὺς ἐκλεκτούς⁵
αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου¹⁵ γῆς ἕως ἄκρου¹⁵ οὐρανοῦ.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹⁶ μάθετε¹⁷ τὴν παραβολήν· ὅταν αὐτῆς ἦδῃ ὁ κλάδος¹⁸ 28
ἀπαλὸς¹⁹ γένηται, καὶ ἐκφύῃ²⁰ τὰ φύλλα,²¹ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος
ἐστίν· οὕτως καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδῃτε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς 29
ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ²³ ἡ γενεὰ αὕτη, 30
μέχρι²⁴ οὗ πάντα ταῦτα γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,²³ οἱ 31
δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.²³ Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας 32

¹ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁴ ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁷ σκοτίζω, darken. ⁸ σελήνη, ης, ἡ, moon. ⁹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ¹² σαλεύω, shake, excite. ¹³ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ¹⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁵ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹⁶ συκῆ, ης, ἡ, fig tree. ¹⁷ μανθάνω, learn, ascertain. ¹⁸ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁹ ἀπαλός, tender. ²⁰ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ²¹ φύλλον, ου, τό, leaf. ²² θέρος, ους, τό, summer. ²³ παρέρχομαι, pass by, go by. ²⁴ μέχρι, until, as far as (gen).

οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. 33

Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε¹ καὶ προσεύχεσθε: οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ καιρός

ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος² ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς 34

δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ

θυρωρῷ³ ἐνετείλατο⁴ ἵνα γρηγορῇ.⁵ Γρηγορεῖτε⁵ οὖν: οὐκ οἶδατε γὰρ 35

πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὁψέ,⁶ ἢ μεσονυκτίου,⁷ ἢ

ἀλεκτοροφωνίας,⁸ ἢ πρωῒ:⁹ μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης¹⁰ εὖρη ὑμᾶς καθεύδοντας. 36

Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, Γρηγορεῖτε.⁵ 37

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα¹² καὶ τὰ ἄζυμα¹³ μετὰ δύο ἡμέρας: καὶ ἐζήτουν οἱ 14

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ¹⁴ κρατήσαντες

ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ,¹⁵ μήποτε¹⁶ θόρυβος¹⁷ ἔσται 2

τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,¹⁸ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,¹⁹ 3

κατακειμένου²⁰ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον²¹ μύρου²²

νάρδου²³ πιστικῆς²⁴ πολυτελοῦς:²⁵ καὶ συντρίψασα²⁶ τὸ ἀλάβαστρον,²¹

κατέχευεν²⁷ αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δὲ τινες ἀγανακτοῦντες²⁸ 4

¹ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ² ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ³ θυρωρός, οὐ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁶ ὁψέ, long after, late. ⁷ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ⁸ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ⁹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁰ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹³ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹⁴ δόλος, οὐ, ὁ, guile, deceit. ¹⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ¹⁶ μήποτε, never, lest perchance. ¹⁷ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ¹⁸ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁹ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ²⁰ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ²¹ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ²² μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ²³ νάρδος, οὐ, ἡ, spikenard, oil of nard. ²⁴ πιστικός, genuine, pure. ²⁵ πολυτελής, very costly, precious. ²⁶ συντρίβω, break in pieces, crush. ²⁷ καταχέω, pour out, down. ²⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry.

πρὸς ἑαυτοὺς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ ἀπώλεια¹ αὕτη τοῦ μύρου² γέγονεν;
 Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι³ ἐπάνω⁴ τριακοσίων⁵ δηναρίων,⁶ καὶ 5
 δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμώντο⁷ αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 6
 Ἄφετε αὐτήν: τί αὐτῇ κόπους⁸ παρέχετε;⁹ Καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν
 ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε 7
 δύνασθε αὐτοὺς εὖ¹⁰ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ὁ ἔσχεν αὕτη 8
 ἐποίησεν: προέλαβεν¹¹ μυρίσαι¹² μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.¹³ 9
 Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν
 κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον¹⁴ αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,¹⁵ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς 10
 ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ 11
 ἐπηγγείλαντο¹⁶ αὐτῷ ἀργύριον¹⁷ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως¹⁸
 αὐτὸν παραδῷ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἁζύμων,¹⁹ ὅτε τὸ Πάσχα²⁰ ἔθουν,²¹ λέγουσιν 12
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα
 φάγῃς τὸ Πάσχα;²⁰ Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει 13
 αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ²² ὑμῖν ἄνθρωπος

¹ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ² μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ³ πιπράσκω, sell. ⁴ ἐπάνω, above, over (gen). ⁵ τριακόσιοι, three hundred, 300. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ⁸ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ⁹ παρέχω, offer, afford. ¹⁰ εὖ, well, well done. ¹¹ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ¹² μυρίζω, anoint. ¹³ ἐνταφιασμός, ου, ὁ, preparation for burial, burial. ¹⁴ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ¹⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁶ ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ¹⁷ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ¹⁸ εὐκαίρως, in season, conveniently. ¹⁹ ἁζυμος, unleavened, paschal feast. ²⁰ πάσχα, τό, passover, passover feast. ²¹ θύω, sacrifice, kill. ²² ἀπαντάω, meet, encounter.

κεράμιον¹ ὕδατος βαστάζων·² ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἐὰν 14

εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ³ ὅτι Ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστὶν τὸ

κατάλυμα,⁴ ὅπου τὸ Πάσχα⁵ μετὰ τῶν μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς 15

ὑμῖν δείξει ἀνώγειον⁶ μέγα ἐστρωμένον⁷ ἑτοιμον·⁸ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. 16

Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὔρον

καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.⁵

Καὶ ὀψίας⁹ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων¹⁰ αὐτῶν 17

καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν

παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι,¹¹ καὶ 19

λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι¹² ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι¹² ἐγώ; Ὁ δὲ 20

ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος¹³ μετ'

ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.¹⁴ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς 21

γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος

ἐκεῖνος.

¹ κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ² βαστάζω, bear, carry. ³ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁴ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ⁷ στρωννύω, spread, furnish. ⁸ ἑτοιμος, ready, prepared. ⁹ ὀψιος, late. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ λυπέω, grieve, pain. ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ ἐμβαπτόω, dip, dip into. ¹⁴ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασεν¹ καὶ 22

ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. 23

Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ

αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς 24

καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.² Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 25

οὐκέτι οὐ μὴ πῖω ἐκ τοῦ γενήματος³ τῆς ἀμπέλου,⁴ ἕως τῆς ἡμέρας

ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες⁵ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁶ 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε⁷ ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ 27

νυκτὶ ταύτῃ: ὅτι γέγραπται, Πατάξω⁸ τὸν ποιμένα,⁹ καὶ

διασκορπισθήσεται¹⁰ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω 28

ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ πάντες 29

σκανδαλισθήσονται,⁷ ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν 30

λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν¹² ἢ δις¹³ ἀλέκτορα¹⁴

φωνῆσαι, τρίς¹⁵ ἀπαρνήσῃ¹⁶ με. Ὁ δὲ ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν μᾶλλον, Ἐάν 31

με δέῃ συναποθανεῖν¹⁷ σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.¹⁶ Ὡσαύτως¹⁸ δὲ καὶ

πάντες ἔλεγον.

¹ κλάω, break. ² ἐκχέω, pour out, shed. ³ γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁴ ἀμπελος, ου, ἡ, vine. ⁵ ὑμνέω, sing to, praise. ⁶ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ πατάσσω, strike, smite. ⁹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ¹⁰ διασκορπίζω, scatter, separate. ¹¹ προάγω, lead forth, go before. ¹² πρὶν, before, formerly. ¹³ δις, twice. ¹⁴ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁵ τρίς, thrice, three times. ¹⁶ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹⁷ συναποθνήσκω, die with, die together with. ¹⁸ ὡσαύτως, likewise.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον¹ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,² καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς 32
αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει τὸν 33
Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο
ἐκθαμβεῖσθαι³ καὶ ἀδημονεῖν.⁴ Καὶ λέγει αὐτοῖς, Περίλυπός⁵ ἐστὶν ἡ 34
ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε.⁶ Καὶ προσελθὼν 35
μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσήχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν,
παρέλθῃ⁷ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα δυνατά 36
σοι. Παρένεγκε⁸ τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω,
ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,⁹ καὶ λέγει τῷ 37
Πέτρῳ, Σίμων, καθεύδεις;⁹ Οὐκ ἴσχυσας¹⁰ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;⁶ 38
Γρηγορεῖτε⁶ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.¹¹ Τὸ μὲν
πνεῦμα πρόθυμον,¹² ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.¹³ Καὶ πάλιν ἀπελθὼν 39
προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Καὶ ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς 40
πάλιν καθεύδοντας·⁹ ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι,¹⁴ καὶ
οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει 41
αὐτοῖς, Καθεύδετε⁹ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.¹⁵ Ἀπέχει·¹⁶ ἤλθεν ἡ ὥρα.
Ἰδοὺ, παραδίδεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἀμαρτωλῶν.
Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἰδοὺ, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν. 42

¹ χωρίον, ου, τό, place, field. ² Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ³ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁴ ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁵ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁶ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁷ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁸ παραφέρω, carry away, remove. ⁹ καθεύδω, sleep. ¹⁰ ἰσχύω, be strong, able. ¹¹ πειρασμός, οὗ, ὁ, temptation, trial. ¹² πρόθυμος, willing, ready. ¹³ ἀσθενής, weak, infirm. ¹⁴ βαρέω, burden, weigh down. ¹⁵ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹⁶ ἀπέχω, received, obtain.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὧν τῶν δώδεκα, 43
καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων,² παρὰ τῶν
ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ 44
παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον³ αὐτοῖς, λέγων, Ὅν ἂν φιλήσω,⁴ αὐτός
ἐστίν· κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγάγετε⁵ ἀσφαλῶς.⁶ Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως 45
προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ραββί· καὶ κατεφίλησεν⁷ αὐτόν. 46
Οἱ δὲ ἐπέβαλον⁸ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς 47
δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος⁹ τὴν μάχαιραν¹ ἔπαισεν¹⁰ τὸν
δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν¹¹ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹² Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 48
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹³ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ
ξύλων² συλλαβεῖν¹⁴ με· Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ 49
διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκράτησατέ με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. 50
Καὶ ἀφέντες αὐτόν πάντες ἔφυγον.¹⁵

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹⁶ ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος¹⁷ σινδόνα¹⁸ ἐπὶ 51
γυμνοῦ.¹⁹ Καὶ κρατοῦσιν αὐτόν οἱ νεανίσκοι·¹⁶ ὁ δὲ καταλιπὼν²⁰ τὴν 52
σινδόνα¹⁸ γυμνὸς¹⁹ ἔφυγεν¹⁵ ἀπ' αὐτῶν.

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ξύλον, ου, τό, wood, tree. ³ σύσσημον, ου, ἡ, signal, sign. ⁴ φιλέω, love, kiss. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀσφαλῶς, safely, securely. ⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ σπάω, draw (as a sword). ¹⁰ παίω, strike, hit. ¹¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹² ὠτίον, ου, τό, ear. ¹³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁵ φεύγω, flee, escape. ¹⁶ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁷ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁸ σινδὼν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ¹⁹ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ²⁰ καταλείπω, leave, leave behind.

Καὶ ἀπήγαγον¹ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ 53
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ 54
Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν² ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω³ εἰς τὴν αὐλὴν⁴ τοῦ
ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος⁵ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,⁶ καὶ
θερμαινόμενος⁷ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον⁸ 55
ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατώσαι⁹ αὐτόν, καὶ οὐχ
εὑρισκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν¹⁰ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι¹¹ αἱ 56
μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν¹⁰ κατ' 57
αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ 58
καταλύσω¹² τὸν ναὸν τοῦτον τὸν χειροποίητον,¹³ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
ἄλλον ἀχειροποιήτον¹⁴ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση¹¹ ἦν ἡ 59
μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν 60
Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;¹⁵
Ὁ δὲ ἐσιώπα,¹⁶ καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα 61
αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;¹⁷ Ὁ δὲ 62
Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι. Καὶ ὤψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν
καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν¹⁸ τοῦ
οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας¹⁹ τοὺς χιτῶνας²⁰ αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι 63

¹ ἀπάγω, lead away, lead. ² μακρόθεν, from afar, afar. ³ ἔσω, within, inside. ⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁵ συγκαθήμεναι, sit with. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ θερμαίνω, warm. ⁸ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁹ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁰ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹¹ ἴσος, equal, identical. ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ¹⁴ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ¹⁵ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ¹⁶ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁷ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ¹⁸ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ¹⁹ διαρρήσσω, tear asunder. ²⁰ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment.

χρειάν ἔχομεν μαρτύρων; Ἐκούσατε τῆς βλασφημίας.¹ Τί ὑμῖν 64
 φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν² αὐτὸν εἶναι ἔνοχον³ θανάτου. Καὶ 65
 ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν⁴ αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν⁵ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ,
 καὶ κολαφίζειν⁶ αὐτόν, καὶ λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον.⁷ Καὶ οἱ
 ὑπηρέται⁸ ῥαπίσμασιν⁹ αὐτὸν ἔβαλλον.
 Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ¹⁰ κάτω,¹¹ ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν¹² 66
 τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον,¹³ ἐμβλέψασα¹⁴ 67
 αὐτῷ λέγει, Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ¹⁵ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ ἡρνήσατο, 68
 λέγων, Οὐκ οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι¹⁶ τί σὺ λέγεις. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ
 προαύλιον:¹⁷ καὶ ἀλέκτωρ¹⁸ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ παιδίσκη¹² ἰδοῦσα αὐτὸν 69
 πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ 70
 δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ
 Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁹ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ Γαλιλαῖος²⁰ εἶ, καὶ ἡ λαλιά²¹ σου
 ὁμοιάζει.²² Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν²³ καὶ ὀμνύναι²⁴ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν 71
 ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ¹⁸ ἐφώνησεν. Καὶ 72
 ἀνεμνήσθη²⁵ ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν²⁶
 ἀλέκτορα¹⁸ φωνῆσαι δὶς,²⁷ ἀπαρνήσῃ²⁸ με τρίς.²⁹ Καὶ ἐπιβαλὼν³⁰ ἔκλαιεν.

¹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ² κατακρίνω, condemn. ³ ἐνοχος, involved in, liable. ⁴ ἐμπτύω, spit upon. ⁵ περικαλύπτω, cover, conceal. ⁶ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁸ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁹ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ¹⁰ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ κάτω, down, below. ¹² παιδίσκη, ἡς, ἡ, maid, female servant. ¹³ θερμαίνω, warm. ¹⁴ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁵ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁶ ἐπίσταμαι, understand, know. ¹⁷ προαύλιον, ου, τό, porch, forecourt. ¹⁸ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁹ ἀληθῶς, truly, really. ²⁰ Γαλιλαῖος, Galilean. ²¹ λαλιά, ἄς, ἡ, speech, way of talking. ²² ὁμοιάζω, am like, resemble. ²³ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ²⁴ ὀμνύνω, swear, take an oath. ²⁵ ἀναμνήσκω, remind, remember. ²⁶ πρὶν, before, formerly. ²⁷ δὶς, twice. ²⁸ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁹ τρίς, thrice, three times. ³⁰ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ¹ συμβούλιον² ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν **15**
 πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,³ δήσαντες τὸν
 Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν⁴ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ ἐπηρώτησεν **2**
 αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
 εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ κατηγοροῦν⁵ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά: ὁ δὲ **3**
 Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε,
 πόσα⁶ σου καταμαρτυροῦσιν.⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, **5**
 ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν⁸ ἀπέλυεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,⁹ ὃνπερ¹⁰ ᾗτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ **6**
 λεγόμενος Βαραββᾶς¹¹ μετὰ τῶν συστασιαστῶν¹² δεδεμένος, οἵτινες ἐν
 τῇ στάσει¹³ φόνον¹⁴ πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας¹⁵ ὁ ὄχλος ἤρξατο **8**
 αἰτεῖσθαι καθὼς αἰεὶ¹⁶ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, **9**
 λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκεν **10**
 γὰρ ὅτι διὰ φθόνον¹⁷ παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ **11**
 ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹⁸ τὸν ὄχλον ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν¹¹ ἀπολύσῃ
 αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε **12**
 ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, **13**
 Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ κακὸν **14**

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁴ ἀποφέρω, carry off, bear away. ⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ⁶ πόσος, how many? how great? ⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ¹⁰ ὅσπερ, very one who. ¹¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹² συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ¹³ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹⁴ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁵ ἀναβοᾶω, cry out, shout upwards. ¹⁶ αἰεὶ, always, ever. ¹⁷ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁸ ἀνασειώ, stir up, incite.

ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως¹ ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ 15
 Πιλάτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν
 Βαραββᾶν:² καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας³ ἵνα σταυρωθῇ.
 Οἱ δὲ στρατιῶται⁴ ἀπήγαγον⁵ αὐτὸν ἔσω⁶ τῆς αὐλῆς,⁷ ὃ ἐστὶν πραιτώριον,⁸ 16
 καὶ συγκαλοῦσιν⁹ ὄλην τὴν σπεῖραν.¹⁰ Καὶ ἐνδύουσιν¹¹ αὐτὸν πορφύραν, 17
 καὶ περιτιθέασιν¹³ αὐτῷ πλέξαντες¹⁴ ἀκάνθινον¹⁵ στέφανον,¹⁶ καὶ 18
 ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ 19
 ἔτυπτον¹⁷ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ,¹⁸ καὶ ἐνέπτυνον¹⁹ αὐτῷ, καὶ
 τιθέντες τὰ γόνατα²⁰ προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν²¹ αὐτῷ, 20
 ἐξέδυσαν²² αὐτὸν τὴν πορφύραν,¹² καὶ ἐνέδυσαν¹¹ αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ
 ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν²³ αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

Καὶ ἀγγαρεύουσιν²⁴ παράγοντά²⁵ τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον,²⁶ ἐρχόμενον ἀπ’ 21
 ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου²⁷ καὶ Ρούφου,²⁸ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν²⁹
 αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ³⁰ τόπον, ὃ ἐστὶν 22
 μεθερμηνευόμενον³¹ Κρανίου³² Τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν 23
 ἐσμυρνισμένον³³ οἶνον: ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ σταυρώσαντες αὐτόν, 24

¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ³ φραγελλώω, flog, scourge. ⁴ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἔσω, within, inside. ⁷ αὐλή, ῆς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁸ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ⁹ συγκαλέω, call together. ¹⁰ σπεῖρα, ῆς, ἡ, cohort. ¹¹ ἐνδύω, put on, clothe. ¹² πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹³ περιτίθῃμι, place around, put around. ¹⁴ πλέκω, plait, weave. ¹⁵ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹⁶ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁷ τύπτω, smite, beat. ¹⁸ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ¹⁹ ἐμπτύω, spit upon. ²⁰ γόνυ, ατος, τό, knee. ²¹ ἐμπαιζώ, mock. ²² ἐκδύω, take off, put off. ²³ ἐξάγω, lead out. ²⁴ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ²⁵ παράγω, pass by, depart. ²⁶ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ²⁷ Ἀλέξανδρος, ου, ὁ, Alexander. ²⁸ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ²⁹ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ³⁰ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ³¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ³² κρανίον, ου, τό, skull. ³³ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh.

διαμερίζονται¹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον² ἐπ' αὐτά, τίς τί ἄρη.
 Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ³ τῆς⁴ 25
 αἰτίας⁴ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη,⁵ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ σὺν⁶ 27
 αὐτῷ σταυροῦσιν δύο ληστές,⁶ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ εὐωνύμων⁷
 αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων⁸ ἐλογίσθη. 28
 Καὶ οἱ παραπορευόμενοι⁹ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινοῦντες¹⁰ τὰς 29
 κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Οὐά,¹¹ ὁ καταλύων¹² τὸν ναὸν καὶ ἐν
 τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ 30
 σταυροῦ.¹³ Ὅμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες¹⁴ πρὸς ἀλλήλους μετὰ 31
 τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ 32
 χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ,¹³ ἵνα
 ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι¹⁵ αὐτῷ
 ὠνείδιζον¹⁶ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἕκτης,¹⁷ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας 33
 ἐνάτης.¹⁸ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ¹⁸ ἐβόησεν¹⁹ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, 34
 λέγων, Ἐλωῖ,²⁰ Ἐλωῖ, λιμὰ²¹ σαβαχθανί;²² Ὁ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,
 Ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;²⁴ Καί τινες τῶν 35
 παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἰδοὺ, Ἥλίαν φωνεῖ. Δραμῶν²⁵ δὲ 36

¹ διαμερίζω, divide, distribute. ² κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ³ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ⁴ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁵ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ⁶ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ⁷ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁸ ἀνομος, lawless, without law. ⁹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ¹⁰ κινέω, move, stir. ¹¹ οὐά, aha! ah! ¹² καταλύω, destroy, lodge. ¹³ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁴ ἐμπαίζω, mock. ¹⁵ συσταυρόω, crucify together with. ¹⁶ ὠνειδίζω, reproach, revile. ¹⁷ ἕκτος, sixth. ¹⁸ ἐνατος, ninth. ¹⁹ βοάω, cry aloud, shout. ²⁰ ἐλωῖ, Eloi, my God. ²¹ λιμὰ, why. ²² σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ²³ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ²⁴ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ²⁵ τρέχω, run, exercise myself.

εἷς, καὶ γεμίσας¹ σπόγγον² ὄξους,³ περιθείς⁴ τε καλάμῳ,⁵ ἐπότιζεν⁶ αὐτόν,
 λέγων, Ἄφετε, ἰδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας καθελεῖν⁷ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 37
 ἀφείδων φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.⁸ Καὶ τὸ καταπέτασμα⁹ τοῦ ναοῦ 38
 ἐσχίσθη¹⁰ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν¹¹ ἕως κάτω.¹² Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων¹³ ὁ 39
 παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας¹⁴ αὐτοῦ ὅτι οὕτως κράζας ἐξέπνευσεν,⁸ εἶπεν,
 Ἀληθῶς¹⁵ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ 40
 μακρόθεν¹⁶ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαгдаληνή,¹⁷ καὶ Μαρία
 ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσὴ¹⁸ μήτηρ, καὶ Σαλώμη,¹⁹ αἱ καί, 41
 ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ
 ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβαῖσαι²⁰ αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.
 Καὶ ἤδη ὀψίας²¹ γενομένης, ἐπεὶ²² ἦν Παρασκευή,²³ ὃ ἐστὶν προσάββατον,²⁴ 42
 ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,²⁵ εὐσχήμων²⁶ βουλευτής,²⁷ ὃς καὶ 43
 αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος²⁸ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ: τολμήσας²⁹
 εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ 44
 Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν:³⁰ καὶ προσκαλεσάμενος³¹ τὸν
 κεντυρίωνα,¹³ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι³² ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ 45
 τοῦ κεντυρίωνος,¹³ ἐδωρήσατο³³ τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας 46

¹ γεμίζω, fill, load. ² σπόγγος, ου, ὁ, sponge. ³ ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ⁴ περιτίθμι, place around, put around. ⁵ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁶ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁷ καθαιρέω, take down, pull down. ⁸ ἐκπνέω, breathe out, expire. ⁹ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ¹⁰ σχίζω, split, separate. ¹¹ ἄνωθεν, from above, again. ¹² κάτω, down, below. ¹³ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ¹⁴ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹⁵ ἀληθῶς, truly, really. ¹⁶ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁷ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁸ Ἰωσὴς, ἡτος, ὁ, Joses. ¹⁹ Σαλώμη, ης, ἡ, Salome. ²⁰ συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ²¹ ὄψιος, late. ²² ἐπεὶ, when, since. ²³ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ²⁴ προσάββατον, ου, τό, day before the Sabbath. ²⁵ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²⁶ εὐσχήμων, honorable. ²⁷ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council. ²⁸ προσδέχομαι, receive, wait for. ²⁹ τολμάω, dare, endure. ³⁰ θνήσκω, die, am dying. ³¹ προσκαλέω, summon. ³² πάλαι, long ago, of old. ³³ δωρέομαι, present, bestow.

σινδόν¹, καὶ καθελὼν² αὐτόν, ἐνείλησεν³ τῇ σινδόνι,¹ καὶ κατέθηκεν⁴
αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον⁵ ἐκ πέτρας:⁶ καὶ προσεκύλισεν⁷
λίθον ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ⁸ καὶ 47
Μαρία Ἰωσὴ⁹ ἐθεώρουν ποῦ¹⁰ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου¹¹ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ⁸ καὶ Μαρία 16
Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ¹² ἡγόρασαν ἄρώματα,¹³ ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν¹⁴
αὐτόν. Καὶ λίαν¹⁵ πρωΐ¹⁶ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, 2
ἀνατείλαντος¹⁷ τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει¹⁸ 3
ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι¹⁹ 4
θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται¹⁸ ὁ λίθος: ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.²⁰ Καὶ 5
εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον²¹ καθήμενον ἐν τοῖς
δεξιοῖς, περιβεβλημένον²² στολὴν²³ λευκὴν:²⁴ καὶ ἐξεθαμβήθησαν.²⁵ Ὁ 6
δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε:²⁵ Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν²⁶
τὸν ἐσταυρωμένον: ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε: Ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν
αὐτόν. Ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι 7
Προάγει²⁷ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν.
Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον²⁸ ἀπὸ τοῦ μνημείου: εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος²⁹ καὶ 8

¹ σινδών, ὄνος, ἦ, fine cloth, linen cloth. ² καθαιρέω, take down, pull down. ³ ἐνείλέω, wrap in, wrap up. ⁴ κατατίθμι, lay (down), place. ⁵ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ⁶ πέτρα, ας, ἦ, rock. ⁷ προσκυλίω, roll up to, roll to. ⁸ Μαγδαληνή, ἡς, ἦ, woman of Magdala, Magdalene. ⁹ Ἰωσὴς, ἦτος, ὁ, Joses. ¹⁰ ποῦ, somewhere, about. ¹¹ διαγίνομαι, go through, pass. ¹² Σαλώμῃ, ἡς, ἦ, Salome. ¹³ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹⁴ ἀλείφω, anoint. ¹⁵ λίαν, greatly, very. ¹⁶ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹⁸ ἀποκυλίω, roll away. ¹⁹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ²⁰ σφόδρα, exceedingly, greatly. ²¹ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ²² περιβάλλω, put around, clothe. ²³ στολή, ἡς, ἦ, equipment, apparel. ²⁴ λευκός, white, bright. ²⁵ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ²⁶ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ²⁷ προάγω, lead forth, go before. ²⁸ φεύγω, flee, escape. ²⁹ τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking.

ἔκστασις·¹ καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ.

Ἀναστὰς δὲ πρωῒ² πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρία τῇ ⁹

Μαγδαληνῇ,³ ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ¹⁰

ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν⁴ καὶ κλαίουσιν. ¹¹

Κἀκεῖνοί⁵ ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη⁶ ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.⁷

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,⁸ ¹²

πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κἀκεῖνοί⁵ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς: ¹³

οὐδὲ ἐκεῖνοις ἐπίστευσαν.

Ὑστερον⁹ ἀνακειμένοις¹⁰ αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα¹¹ ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισεν¹² ¹⁴

τὴν ἀπιστίαν¹³ αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,¹⁴ ὅτι τοῖς θεασαμένοις⁶ αὐτὸν

ἐγγεγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες εἰς τὸν ¹⁵

κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.¹⁵ Ὁ ¹⁶

πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας⁷ κατακριθήσεται.

Σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσιν ταῦτα παρακολουθήσει:¹⁷ ἐν τῷ ὀνόματί ¹⁷

μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς· ὄφεις¹⁸ ¹⁸

ἄροῦσιν· κἂν¹⁹ θανάσιμόν²⁰ τι πίωνσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψῃ:²¹ ἐπὶ

¹ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ² πρωῒ, early in the morning, at dawn. ³ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁴ πενθέω, mourn, lament. ⁵ κἀκεῖνος, and he, and she. ⁶ θεάομαι, look at, behold. ⁷ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁸ μορφή, ἡς, ἡ, form, shape. ⁹ ὕστερον, lastly, afterward. ¹⁰ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹¹ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹² ὀνειδίζω, reproach, revile. ¹³ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹⁴ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁵ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹⁶ κατακρίνω, condemn. ¹⁷ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁸ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁹ κἂν, and if, even if. ²⁰ θανάσιμος, deadly, mortal. ²¹ βλάπτω, harm, injure.

ἀρρώστους¹ χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη² εἰς τὸν οὐρανόν, 19

καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν 20

πανταχοῦ,³ τοῦ κυρίου συνεργούντος,⁴ καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος⁵ διὰ

τῶν ἐπακολουθούντων⁶ σημείων. Ἀμήν.

¹ ἀρρώστος, sick, ill. ² ἀναλαμβάνω, take up, raise. ³ πανταχοῦ, everywhere. ⁴ συνεργέω, work together. ⁵ βεβαιόω, confirm, secure. ⁶ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.